

TEKSTİL, HAZIR GİYİM, DERİ VE DERİ ÜRÜNLERİ

SEKTÖR RAPORU

2022

*Bu rapor, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sanayi Genel M¼d¼rl¼đ¼ tarafından hazırlanmıştır.
Her hakkı T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına aittir. Kaynak g¼sterilerek alıntı yapılabilir.*

Çalışma Hakkında İletişim Kiřileri

Elif DOĐAN

Y¼ksek M¼hendis

elif.dogan@sanayi.gov.tr

Ayře Sema YIĐIT

Sanayi ve Teknoloji Uzman Yardımcısı

ayse.yigit@sanayi.gov.tr

G¼kçe ÇAKAR

M¼hendis

gokce.cakar@sanayi.gov.tr

İÇİNDEKİLER

Tablolar Listesi	4
Şekiller Listesi.....	5
Kısaltmalar Listesi	6
YÖNETİCİ ÖZETİ.....	7
1. SEKTÖRLERİN GENEL DURUMU	8
1.1. Sektörlerin Dünya Ekonomisi ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki Durumu	8
1.2. Sektörlerin Türkiye’deki Genel Durumu	11
1.3. Sektörlerin Kapsamları, Üretilen Başlıca Ürünler ve Üretim Eğilimleri	12
1.3.1. Kapsam.....	12
1.3.1. Global Eğilimler.....	13
1.4. Sektörlerin Alt Sektörleri ve Etkileşim Halinde Olduğu Diğer Sektörler	14
1.5. Sektörlerin Bölge Yapıları ve Kümelenmeler	16
1.6. Sektörlerin Kapasite Kullanımı	18
1.7. Sektörlerin İşyeri Sayısı ve İstihdamı	19
1.8. Sektörlerin Üretim Endeksi	21
1.9. Sektörlerin Cirosu	23
1.10. Sektörlerin Katma Değeri.....	25
1.11. Sektörlerin Ar-Ge Faaliyetleri	25
1.12. Sektörlerin Elektrik Tüketimi.....	26
1.13. Sektörlerin Dış Ticareti	27
1.14. Sektörlerin Maliyet Bileşenleri.....	36
1.15. Sektörlerin Gelecek Projeksiyonu.....	37
2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER	38
2.1. Son Dönemde Sektörlerin İhracat ve İthalat Değerlendirmesi	38
2.2. Son Dönemde Sektörlere İlişkin Dünyadaki ve Türkiye’deki Gelişmeler	40
KAYNAKÇA.....	43

Tablolar Listesi

Tablo 1. THD Sektörleri Temel Göstergeleri (2022).....	11
Tablo 2. THD Sektörleri İşletme Büyüklükleri Dağılımı ve Çalışan Sayıları (2022)	20
Tablo 3. Faktör Maliyeti ile Katma Değer (Milyon TL)	25
Tablo 4. Türkiye'nin THD Sektörleri Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)	27
Tablo 5. En Fazla Tekstil İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)	30
Tablo 6. En Fazla Tekstil İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)	30
Tablo 7. En Fazla Hazır Giyim İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)	32
Tablo 8. En Fazla Hazır Giyim İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar).....	33
Tablo 9. En Fazla Deri ve Deri Ürünleri İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)	35
Tablo 10. En Fazla Deri ve Deri Ürünleri İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)	36

Şekiller Listesi

Şekil 1. Başlıca Tekstil İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022).....	8
Şekil 2. Başlıca Hazır Giyim İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)	8
Şekil 3. Başlıca Deri ve Deri Ürünleri İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)	9
Şekil 4. Başlıca Tekstil İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)	10
Şekil 5. Başlıca Hazır Giyim İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)	10
Şekil 6. Başlıca Deri ve Deri Ürünleri İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022).....	11
Şekil 7. THD Sektörleri Ağırlıklı Üretim Haritaları (2022)	17
Şekil 8. Kapasite Kullanım Oranı (%)	18
Şekil 9. Aylar İtibarıyla Kapasite Kullanım Oranı (% , 2022)	19
Şekil 10. İstihdam Endeksi (2015=100).....	21
Şekil 11. Sanayi Üretim Endeksi (2015=100).....	22
Şekil 12. Aylar İtibarıyla Sanayi Üretim Endeksi (2015=100, 2022)	23
Şekil 13. Sanayi Ciro Endeksi (2015=100).....	24
Şekil 14. Aylar İtibarıyla Sanayi Ciro Endeksi (2015=100, 2022)	24
Şekil 15. İmalat Sanayi Sektörlerinin Elektrik Tüketimleri (GWh, %, 2021)	27
Şekil 16. Tekstil Sektörü Dış Ticareti (Dolar).....	28
Şekil 17. Tekstil Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022)	29
Şekil 18. Hazır Giyim Sektörü Dış Ticareti (Dolar)	31
Şekil 19. Hazır Giyim Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022).....	32
Şekil 20. Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Dış Ticareti (Dolar)	34
Şekil 21. Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022)	35
Şekil 22. Aylar İtibarıyla Tekstil Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)	38
Şekil 23. Aylar İtibarıyla Hazır Giyim Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022).....	39
Şekil 24. Aylar İtibarıyla Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)	39

Kısaltmalar Listesi

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AR-GE	: Araştırma Geliştirme
GSYH	: Gayrisafi Yurt İçi Hasıla
GTİP	: Türk Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
GWh	: Gigawatt Saat
ITC	: Uluslararası Ticaret Merkezi
Kg	: Kilogram
OECD	: Ekonomik İş birliği ve Kalkınma Örgütü
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
STA	: Serbest Ticaret Anlaşması
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
Textile ETP	: Avrupa Tekstil Teknoloji Platformu
THD	: Tekstil, Hazır Giyim, Deri ve Deri Ürünleri
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

YÖNETİCİ ÖZETİ

İhracat ağırlıklı olarak üretimlerini sürdüren tekstil, hazır giyim, deri ve deri ürünleri (THD) sektörleri, ticari ilişkide bulunduğumuz ülkelerdeki gelişmeler ve küresel ekonomiden etkilenmektedir. Koronavirüs salgınının (pandemi) tedarik zincirleri üzerindeki etkisi devam etmektedir. Dünyanın en büyük tekstil üreticisi olan, tüm giyim ve tekstil ürünlerinin üçte birinden fazlasını üreten Çin’de, 2022 yılının son aylarında büyüme hız kazanırken, Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) yavaşlamış, Avro bölgesi ve Birleşik Krallık’ta mütevazı bir üretim artışı olmuştur.

Sektörlerin 2022 yılında küresel pazar hacmi yaklaşık 1,1 trilyon ABD doları seviyesindedir. Tüketim trendlerinin sürdürülebilir ürünler kanalından gelişeceği beklenmektedir. Teknik tekstil uygulamaları yaygınlaşacaktır. Beklenen nüfus ve kişi başına tüketim artışı sonrasında 2053 yılında toplam küresel pazar hacminin 1,8 trilyon ABD doları seviyesine çıkacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin küresel pazardan almakta olduğu yaklaşık %3'lük payın %10 seviyesine yükseltilmesi hedeflenmektedir. Buna göre 2022 yılı Türkiye THD sektörlerinin yaklaşık 36 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşen toplam ihracatının 2053 yılında 180 milyar ABD dolarını geçmesi hedeflenmektedir.

2022 Aralık ayı itibarıyla hazır giyim sektöründeki istihdam, imalat sanayinin toplam istihdamının %16'sını oluşturmakta ve sektörlerin toplamı imalat sanayi istihdamının %29'na karşılık gelmektedir. Hazır giyim sektöründe çalışanların %53'ü kadındır. İmalat sanayide çalışan kadınların %31'i hazır giyim sektöründe istihdam edilmektedir.

Ayrıca THD sektörlerinin 2053 yılına yönelik en önemli hedeflerinden bir tanesi *Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve Paris Anlaşması* çerçevesinde karbon nötr üretime ulaşmaktır. Son yıllarda iklim değişikliği gibi uzun vadeli küresel zorluklar, gelişmiş uluslararası iş birliğine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Dünyada ürünlerin döngüsellğe uygun olması, ikincil hammaddelerin kullanımı, tehlikeli kimyasalların varlığı ile mücadele, tekstil ve hazır giyim atıklarının ayrı toplanması ve geri dönüşüm öne çıkan başlıklardır. Hızlı moda ve sürekli indirim kavramları yerini uzun ömürlü ürün üretmek ve çevreye etkiyi en aza indirmek kavramları ile değiştirmektedir. Türkiye, tekstil ve hazır giyim sektörü; katma değerli, yeşil ve dijital dönüşüme uygun ürünler üreterek dünya pazarındaki hakimiyetini artırmayı planlamaktadır.

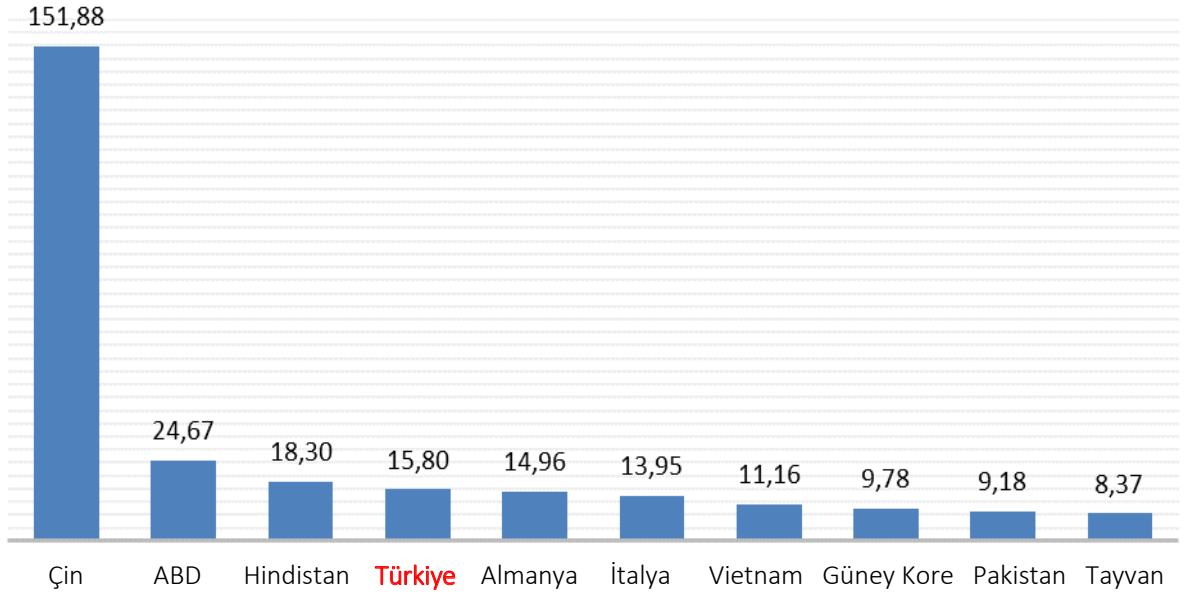
Dünyada değişen dengeler, göç hareketleri, ekonomilerde dışa kapalılığın artması, Çin'in tüketim ve refah seviyesindeki yükseliş, dijital teknolojilerdeki değişimler ve çevre konuları bundan sonraki süreçte belirleyici olacaktır. Sürdürülebilir ürünler kapsamındaki düzenlemelere uyum sağlamak, tasarım ve üretime dair maliyetleri beraberinde getirecektir. AB'ye yakınlığı nedeniyle lojistik avantaja sahip olan Türkiye, bu doğrultuda tedbirler alarak rekabet avantajı elde edebilir.

1. SEKTÖRLERİN GENEL DURUMU

1.1. Sektörlerin Dünya Ekonomisi ve Avrupa Birliği Ülkelerindeki Durumu

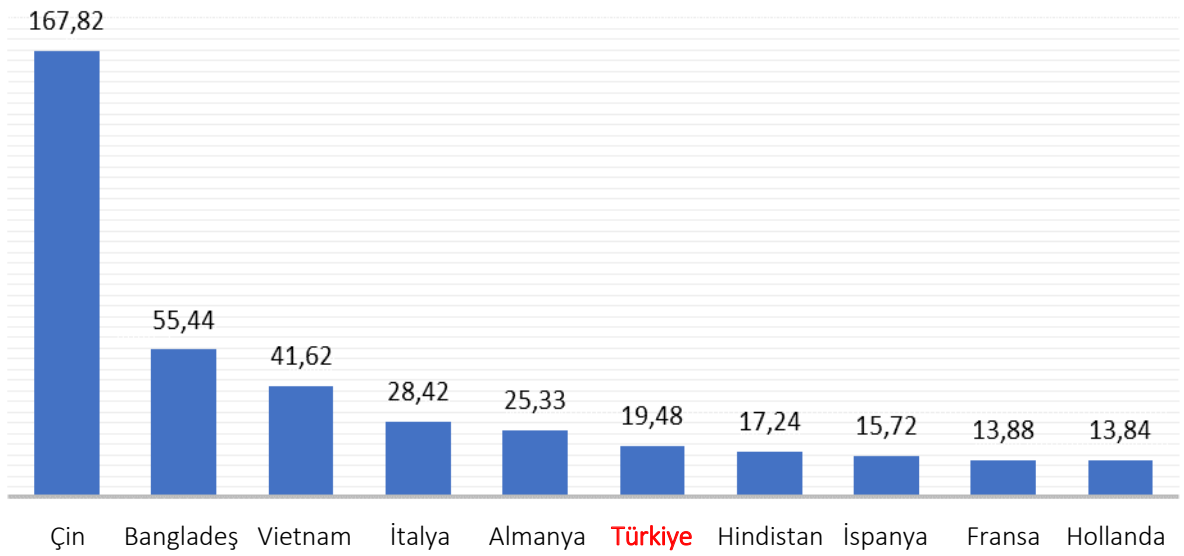
2022 yılı dünya **tekstil** sektörü ihracatı 392 milyar dolar, dünya **hazır giyim** sektörü ihracatı 558 milyar dolar ve dünya **deri ve deri ürünleri** sektörü ihracatı 314 milyar dolardır. Sektörlerde öne çıkan ülkeler ve ihracat miktarları Şekil 1, 2 ve 3'te yer almakta olup her üç sektörde de Çin ilk sıradadır.

Şekil 1. Başlıca Tekstil İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

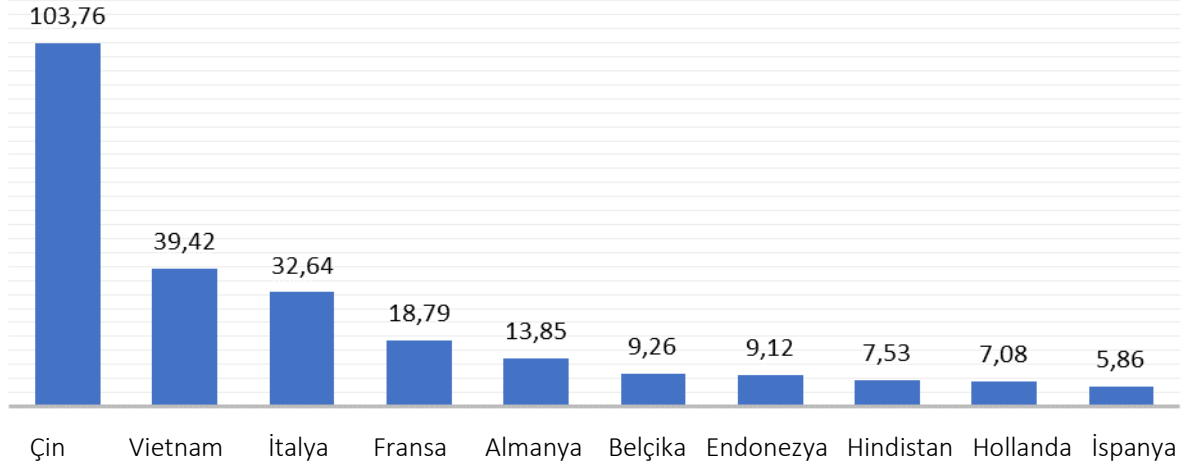
Kaynak: Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) Trademap

Şekil 2. Başlıca Hazır Giyim İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

Şekil 3. Başlıca Deri ve Deri Ürünleri İhracatçıları ve İhracat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

Türkiye'nin deri ve deri ürünleri ihracatı 2021 yılında 1,9 milyar dolar iken 2022 yılında bu değer 2,25 milyar dolara yükseldiği görülmektedir. Bununla birlikte sektör gelecek yıl içerisinde 3 milyar dolarlık dış satıma imza atmayı hedeflemektedir.

Çin, birçok diğer sektörde olduğu gibi THD sektörlerinde de üretim üssüdür. Entegre üretim yapısına, büyük ölçekli siparişleri üretebilme kabiliyetine sahip olduğundan, uluslararası piyasada fiyat üstünlüğü ile ön plana çıkmaktadır.

Dünyanın en büyük THD üreticisi ve ihracatçısı olan Çin'in 2022 yılında dünya **tekstil** ihracatından aldığı pay %38, **hazır giyim** ihracatından aldığı pay %30 ve **deri ve deri ürünleri** ihracatından aldığı pay ise %33 civarındadır.

Dünya yapay elyaf (suni ve sentetik) üretiminin yarısından fazlasını gerçekleştiren Çin, aynı zamanda en büyük pamuk üreticisi ve en büyük pamuk tüketicisidir. Pamuk üretiminde en önemli ülkeler sırasıyla Çin, Hindistan, ABD, Brezilya, Avustralya, Pakistan ve Türkiye'dir. ABD, Brezilya ve Avustralya dünya pamuk ihracatının %66'sını gerçekleştirmektedir.

Yalnızca organik pamuk üretimi dikkate alındığında Türkiye, Hindistan'dan sonra ikinci büyük organik pamuk üreticisidir. Türkiye, pamuk üreten ülkeler sıralamasında 7. ve tüketen ülkeler sıralamasında 5. sırada yer almaktadır. Türkiye'nin yıllık pamuk üretimi 800 bin ton, tüketimi ise 1,7 milyon tondur.

Türkiye 2022 yılında 3,2 milyar dolarlık pamuk ithalatı gerçekleştirmiştir. Bu ithalatın %75'i ABD, Brezilya, Yunanistan ve Avustralya'dan yapılmıştır.

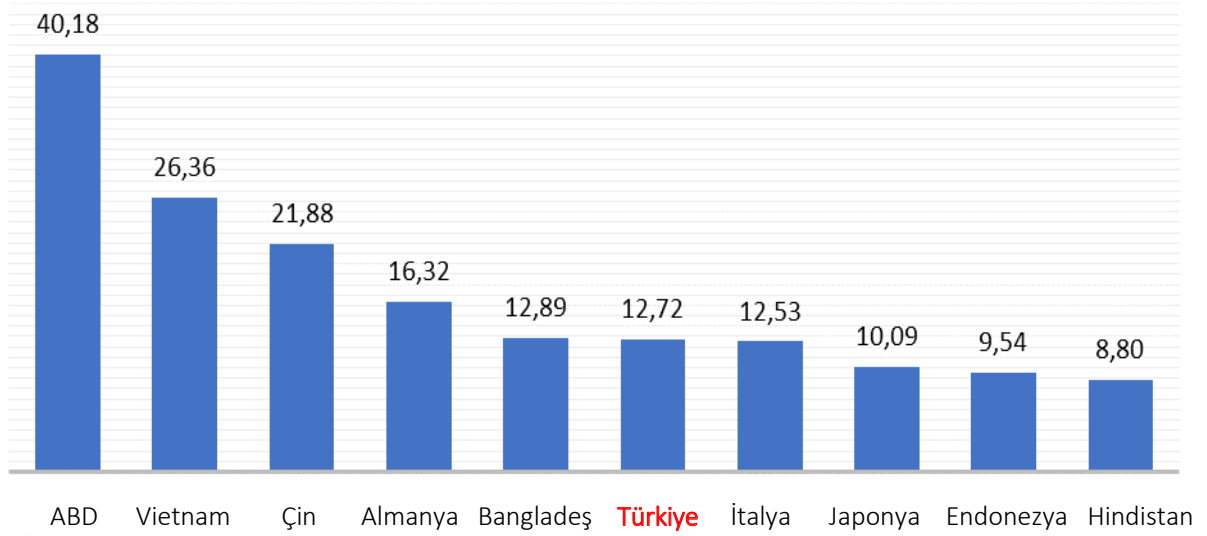
Hindistan ve Pakistan, pamuğa dayalı tekstil ve hazır giyim sektörüne sahiptir. Düşük fiyatlı ürün ihracatı gerçekleştirmektedir. Bangladeş ağırlıklı olarak hazır giyim üretimi ve ihracatı yapmaktadır.

THD sektörlerinde AB ülkeleri; tasarım ve moda kavramlarıyla ön plana çıkmakta, tüketici alışkanlıklarını yönlendirebilmektedir. Üretimlerini Çin, Türkiye, Bangladeş, Vietnam gibi büyük

üreticilere yaptırılan AB ülkeleri içerisinde THD sektörlerinde Almanya, İtalya ve İspanya'nın ihracatta ön plana çıktığı görülmektedir. Almanya teknik tekstiller alanında gelişme göstermeye devam etmektedir. İtalya'da birim fiyatı yüksek, düşük hacimli tasarım ürünleri üretilmektedir. Deri ürünleri sektöründe İtalyan tasarımcıların modelleri ön plana çıkmaktadır. İspanya'da tekstil ve hazır giyim üretiminde kümelenmeye, marka algısına ve tasarıma önem verilmiştir.

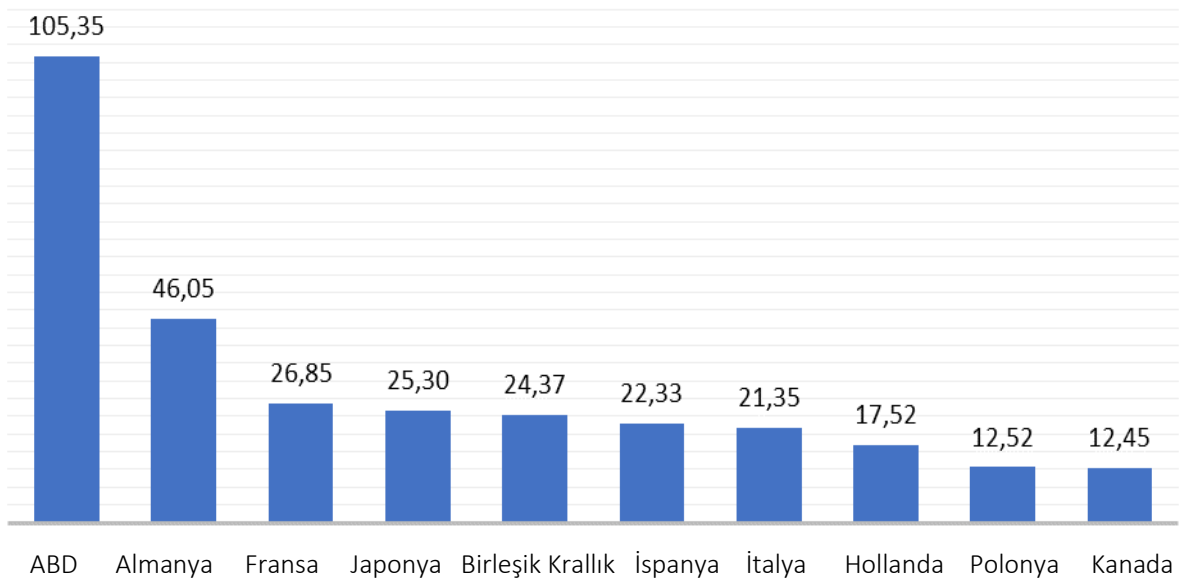
THD sektörlerinde en yüksek ithalatı gerçekleştiren ülkeler Şekil 4, 5 ve 6'da yer almakta olup her üç sektörde de ABD ilk sıradadır.

Şekil 4. Başlıca Tekstil İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

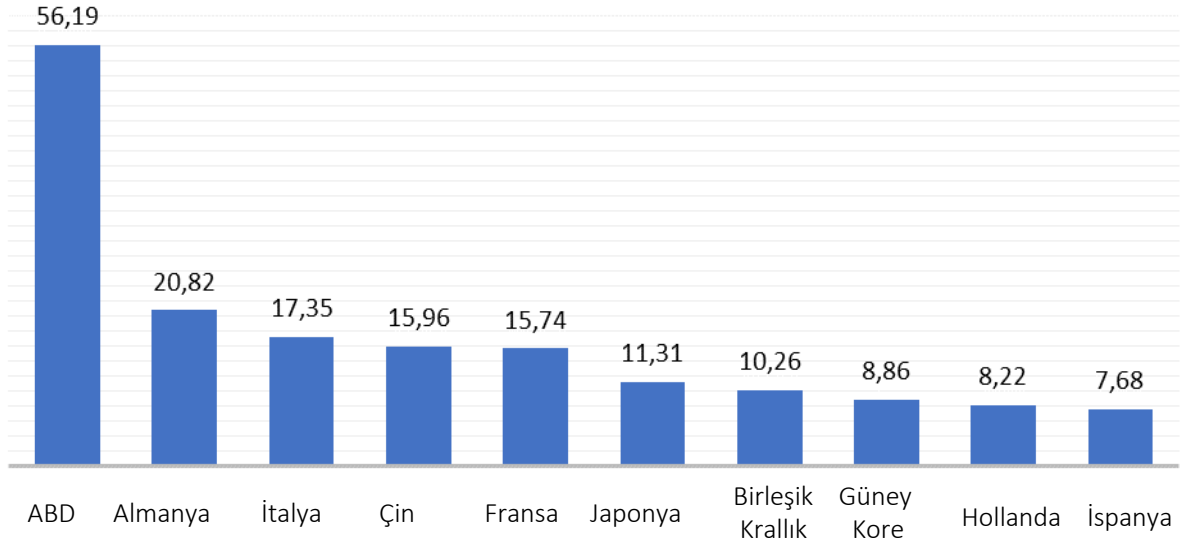
Kaynak: ITC Trademap

Şekil 5. Başlıca Hazır Giyim İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

Şekil 6. Başlıca Deri ve Deri Ürünleri İthalatçıları ve İthalat Miktarları (Milyar Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

Avrupa Birliği (AB) ülkeleri içerisinde THD sektörleri ithalatında; ihracatta olduğu gibi Almanya, İtalya, İspanya, Fransa, Belçika ve Hollanda'nın ön plana çıktığı görülmektedir. Çin'in deri ve deri ürünleri ithalatı 2021 yılında 18,2 milyar dolar iken 2022 yılında 16 milyar dolar olduğu görülmektedir.

1.2. Sektörlerin Türkiye'deki Genel Durumu

Ekonomik kalkınmanın ve sürdürülebilir büyümenin en önemli unsurlarından biri sanayileşmedir. Gelişmiş ülkelerin bilhassa gelişme dönemlerindeki ekonomik performansı incelendiğinde; temel itici gücün sanayi sektörü olduğu görülmektedir. Türkiye açısından da Cumhuriyetin kurulmasından itibaren sanayi sektörü ve özellikle de imalat sanayii, büyümenin en dinamik unsuru olarak kabul edilerek imalat sanayiini teşvik edici politikalara ağırlık verilmiştir. Bu anlamda beşer yıllık kalkınma planlarında, sanayi sektörünün gayrisafi yurt içi hasıla (GSYH) içindeki payını artırmak ve yapısal dönüşümünü sağlamak temel hedef haline gelmiştir.

Sağladığı istihdam ve dış ticaret fazlası ile THD sektörleri, imalat sanayi üretim değerinin %14'ünü oluşturmakta, imalat sanayinde yaratılan katma değer %15,2'sini sağlamaktadır.

THD sektörlerine ilişkin 2022 yılı üretim değeri, ihracat, istihdam ve işyeri temel göstergeleri Tablo 1'de verilmekte olup göstergeler bazında hazır giyim sektörünün, tekstil ve deri ve deri ürünleri sektörlerine göre öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 1. THD Sektörleri Temel Göstergeleri (2022)

	Üretim Değeri Milyar TL	İhracat Milyar Dolar	İstihdam	İşyeri
Tekstil	803	15,8	518.893	20.443

Hazır Giyim	499	19,48	699.625	43.607
Deri ve Deri Ürünleri	73	2,25	76.721	7.909
Toplam	1.375	37,53	1.295.239	71.959

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), ITC Trademap

Türkiye, 2022 yılı dünya tekstil ihracatından aldığı %4 lük pay ile ülke bazlı sıralamada 4'üncü, dünya hazır giyim ihracatından aldığı %3,5'lik pay ile 6'ncı büyük ihracatçı konumundadır. Deri ve deri ürünleri ihracatında ise Türkiye %0,72 paya sahip olup ülke bazlı sıralamada 19'uncu ihracatçı konumundadır.

Bundan sonraki süreçte **dünyada değişen dengeler, göç hareketleri, ekonomilerde dışa kapalılığın artması, Çin'in tüketim ve refah seviyesindeki yükseliş, dijital para, dijital teknolojilerdeki değişim ve çevre** konuları belirleyici olacaktır.

Deri ürünleri sektöründe; kaliteli deri tedarikinde yaşanan sıkıntılar, suni deri ürünlerin pazarda kapladığı alan, hayvan varlığında yaşanan düşüş, hayvancılığın çevreye olumsuz etki edeceğine yönelik yersiz kaygıların dünyada seslendiriliyor olması, yapay ete yönelik çalışmalar; canlı hayvana yönelik erişimi kısıtlamakta ve sektörün ticaret rakamlarını etkilemektedir.

Gümrük Birliği sebebiyle Türkiye, AB'nin Serbest Ticaret Anlaşması (STA) imzaladığı ülkelerle, gümrük vergilerini sıfırlamak zorunda olmasına rağmen aynı ülkelere ihracatta Türkiye'ye uygulanan gümrük vergileri sabit kalmaktadır. Dolayısıyla AB'nin, üçüncü ülkelerle yaptığı STA'lar THD sektörünü etkilemektedir.

1.3. Sektörlerin Kapsamları, Üretilen Başlıca Ürünler ve Üretim Eğilimleri

1.3.1. Kapsam

Tekstil sektörü, hazır giyim sektörünün tedarik zinciri altında da yer alan geniş kapsamlı üretim yelpazesine sahiptir. Elyaf, iplik, örme/dokuma kumaş, keçe ve tufting yüzeylerin dâhil olduğu dokusuz yüzeyler, ev tekstili ürünleri, halılar, bunların yanında ağ, ip, tekstil kablo, taşıyıcı tekstil bandı, branda, koruyucu bez, filtre, paraşüt, fren bezi gibi teknik kullanıma yönelik teknik tekstiller, tekstil sektöründe yer almaktadır. *Türk Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu'nun (GTİP) 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60 ve 63 fasıl grupları* tekstil sektörü tanımı altında yer alan ürünlerin dış ticaret kodlarıdır.

Örme ve dokuma kumaştan imal edilmiş tüm giyim ürünleri ise **hazır giyim** sektöründe üretilmektedir. *GTİP'in 61 ve 62 fasıl grupları* hazır giyim sektörü tanımı altında yer alan ürünlerin dış ticaret kodlarıdır. Hazır giyim sektörü emek yoğun bir sektör olup tekstil sektöründe üretilen ara ürünlerin, moda sektörüne yönelik olarak dönüştürüldüğü bir sektördür.

Hayvan derileri ve kürkleri, deriden, kürkten, suni deriden, tekstil yüzeylerden imal edilmiş valiz, çanta, sandık, eldiven, kemer, koşum takımı, giyim ürünleri ve ayakkabılar ise **deri ve deri ürünleri** sektöründe üretilmektedir. *GTİP'in 41, 42, 43 ve 64 fasıl grupları* deri ürünleri sektörü

tanımı altında yer alan ürünlerin dış ticaret kodlarıdır. Geniş bir üretim alanında faaliyet gösteren bu sektör daha çok el emeğine dayanan ancak yüksek uzmanlık gerektiren bir sektördür.

1.3.1. Global Eğilimler

Pandemi ile birlikte hızlı moda, kullan-at, sürekli indirim kavramları yerini kaliteli/dayanıklı/uzun ömürlü ürün üretmek, çevreye etkiyi en aza indirmek kavramları ile değiştirmeye başlamıştır. Teknolojik gelişmeler ve pandemi etkisiyle üretim ve ticaret hiç olmadığı kadar elektronik ortama ve dijitalleşmeye yönelmiştir. İnternet ve mağaza arasındaki ilişkiyi tüketici açısından maksimum seviyede entegre tutabilmek, çok kanallı (omni-channel) satış yönetimini iyi yapabilmek markalar için son derece önemli hale gelmiştir. Tüm bunlara ilave olarak dijital para teknolojileri hızla hayatımıza entegre edilmektedir.

Avrupa Tekstil Teknoloji Platformu (Textile ETP) Avrupa tekstili için 7 temel hedef belirlemiştir. Bu hedefler:

- Sürdürülebilir tekstil hammaddelerine yönelim (geri dönüşüm, biyopolimerler, doğal lifler),
- Islak işlem proseslerinden kuru ve enerji verimliliği yüksek proseslere dönüşüm,
- Tekstil tabanlı üç boyutlu kompozitlerin üretimi,
- Enerji verimliliği, yapı güvenliği, yeni mimari çözümler için tekstil,
- Farklı denizcilik uygulamaları (kıyı koruma yapıları, barajlar, suni göletler için jeotekstiller) için teknik tekstiller,
- Bitki koruma ve su verimliliği için inovatif tekstil çözümler ve
- Dijital Moda ve Kitlesele Kişiselleştirme.

Kumaşlar ve teknolojiler arasında yeni bağlar kurulmakta, giysi kumaşlarına akıllı sistemler entegre edilmekte, küçük silikon çipler ve sensörler lif boyutuna küçültülerek, plastik işlem görmüş çip taşıyıcıları ile iç içe geçecek şekilde dokunabilmektedir. Giyilebilir teknolojiler, gelişmiş ülkelerde geleceğin çözümü olarak hızla gelişmektedir. Teknik tekstil alanına ABD, Çin, Almanya ve Birleşik Krallık odaklanmıştır.

Etkin kaynak kullanımının sağlanması, üretimde ortaya çıkan atık suyun, kimyasalın tekrar kullanılması, yalnız üretimde değil tüketim sonrasında da geri dönüşümün mümkün kılınması önemlidir. Sektörün makine tasarımlarını gerçekleştiren gelişmiş ülkeler (Almanya, İtalya ve Japonya), daha az enerji, su ve kimyasal kullanımına yönelik makine teknolojileri üzerinde odaklanmışlardır.

Dünya elyaf tüketimi 100 milyon ton civarındadır. Bunun 55 milyon tonu polyester, 26 milyon tonu pamuk, 6 milyon tonu selülozik, 5 milyon tonu naylon, 2 milyon tonu akrilik ve 1 milyon tonu yün kaynaklıdır.

Türkiye’de kullanılmış pamuğun geri dönüşümü ve pet şişelerden polyester iplik üretimi Uşak’ta gerçekleştirilmektedir. Otomotiv, beyaz eşya, inşaat ve mobilya sektörlerinin ihtiyaç duyduğu keçelerin, tekstil atıklarının geri dönüştürülmesi suretiyle elde edilmesi mümkün olup İzmir’de

ve Kayseri’de de bu alanda üretim yapılmaktadır. Son dönemde Gaziantep’te de elyaf geri dönüşümüne yönelik yatırımlar yapılmaktadır.

1.4. Sektörlerin Alt Sektörleri ve Etkileşim Halinde Olduğu Diğer Sektörler

Tekstil ve hazır giyim birlikte değerlendirildiğinde elyaftan başlayarak mamul giysi veya kullanım eşyasına kadar oldukça uzun bir üretim zincirine sahiptir. Her iki sektör genel itibarıyla elyaf, iplik, dokuma, örme, dokusuz yüzey, boya-terbiye, hazır giyim ve konfeksiyon alt sektörlerinden oluşmaktadır.

Tekstil sektörü pamuk, yün gibi ihtiyaç duyulan doğal elyaflar nedeniyle **tarım ve hayvancılık** sektörüyle, sentetik elyaflar nedeniyle **petrokimya** sanayii ile etkileşim halindedir. Boya-terbiye kimyasalları açısından **kimya** sanayi ile etkileşen sektör, hazır giyim ve konfeksiyonda **aksesuar** sanayi ile iç içedir. Ayrıca bu sektörler **otomotivden, inşaata, ağır sanayiden tıbbaya** kadar pek çok sektörle teknik açıdan ilişki içindedir.

Deri ürünleri sektörü tabaklama ve deri işleme, saraciye ürünleri, deri giyim eşyası, kürkten eşya ve ayakkabı üretimi olmak üzere geniş alt sektör grubuna sahiptir. Üretimde ham deri ve kürk ihtiyacı sebebiyle **hayvancılık** sektöründen beslenen deri ürünleri sektörü, kullanılan deri işleme ve arıtma kimyasalları nedeniyle de **kimya** sektörüyle yakın ilişki içindedir. Bunun yanında **lojistik, perakende ve mağazacılık** sektörleri ile de etkileşim önemli bir gerekliliktir.

Dünyanın önde gelen tekstil ve hazır giyim üreticilerinden biri olan Türkiye, bu avantajını yeni nesil üretim teknolojilerine ve makinelerine yaptığı yatırımlarla devam ettirmektedir. Makine sektörü ile yakın ilişki içinde olan tekstil ve hazır giyim sektörünün makine ithalatına ilişkin değerlendirmeler, *International Textile Manufacturers Federation- Annual International Textile Machinery Shipment Statistics, June 2023 (Uluslararası Tekstil Üreticileri Federasyonu- Yıllık Uluslararası Tekstil Makineleri Sevkiyatı İstatistikleri, Haziran 2023)* kapsamında aşağıda yer almaktadır (sadece yeni makine sevkiyatı);

Kısa elyaf (pamuk tipi) eğirme makineleri: Sevki edilen toplam kısa elyaf iş sayısı 2022 yılında bir önceki yıla oranla 2,1 milyon adet artarak 9,76 milyon seviyesine yükseldi. Yeni sevkiyatların çoğu (%86’sı), teslimatların 2021’e kıyasla %21 oranında arttığı Asya ve Okyanusya’ya gitti. (Global sevkiyat 2018 yılında 8,66 milyon iş, 2019 yılında 6,96 milyon iş, 2020 yılında 3,63 milyon işdir.)

2019 yılında en büyük yatırımcılar Çin (3.573.880 kısa elyaf iş), Hindistan (977.646), Özbekistan (534.612), Vietnam (509.300), Pakistan (374.152), Bangladeş (281.408) ve Türkiye (180.892 kısa elyaf iş)’dir. 2022 yılında en büyük Çin, Hindistan, Bangladeş, Pakistan, Türkiye ve Özbekistan’dır. 2022 yılında Mısır’a yapılan kısa elyaf iş sevkiyatında güçlü artış yaşanmıştır.

Uzun elyaf (yün tipi) eğirme makineleri: Global sevkiyat 2018 yılında 120 bin iş, 2019 yılında 40 bin iş, 2020 yılında 22 bin işdir. 2018 yılında en büyük yatırımcılar sırasıyla Türkiye, İran, Çin, İtalya ve Vietnam’dır. 2019 yılında Çin ve Hindistan’a yapılan sevkiyat, dünya toplamının %80’ini oluşturmuştur. 2020 yılında en büyük yatırımcılar İran, Türkiye ve İtalya’dır.

Küresel uzun elyaf iğ sevkıyatı 2021'de 31,6 bin iğ iken 2022'de 93 bin iğe (%195 artış) yükselmiştir. Bu etkinin başlıca nedeni, yatırımda %435'lik bir artışla Asya ve Okyanusya'ya yapılan teslimatlardır. Toplam teslimatların %21'i Çin'e, %20'si Özbekistan'a ve %15'i İran'a sevk edilmiştir.

Open-end rotor yatırımları: 2018 yılında dünya genelinde 711.100, 2019 yılında 563.600, 2020 yılında 422.000 open-end rotor sevkıyatı yapılmıştır. 2020 yılında Çin, Türkiye, Pakistan, Hindistan, Özbekistan ve Brezilya en büyük yatırımcılardır.

2022 yılında dünya çapında 1,28 milyon open-end rotor sevkıyatı yapılmıştır. Bu, 2021'e kıyasla 587 bin ek üniteyi temsil etmektedir. Küresel sevkıyatların %87'si, teslimatların %91 artışla 1,1 milyon rotora ulaştığı Asya ve Okyanusya'ya yapılmıştır. Çin, Hindistan ve Türkiye dünyanın en büyük yatırımcıları olup yatırımları sırasıyla %67, %261 ve %91 oranında artış göstermiştir.

2022'de 2021'e kıyasla, tüm ana hedef ülkelerde (Vietnam ve Brezilya hariç) rotor teslimatları artmıştır. Vietnam'a yapılan sevkıyat %34, Brezilya'ya yapılan sevkıyat %30 oranında azalmıştır.

Tek ısıtıcı çekim tekstürizasyon makineleri: Tek ısıtıcı çekim tekstürizasyonu iğlerinde (polyamid filament üretimi için) 2018 yılında 22.800 iğ, 2019 yılında 25.500 iğ, 2020 yılında 16.000 iğ, 2021 yılında 75,1 bin iğ ve 2022 yılında 64,4 bin iğ yatırım yapılmıştır.

2020 yılında en büyük yatırımcılar dünya toplam sevkıyatından sırasıyla %63, %9 ve %8 pay alan Çin, Japonya ve Tayvan'dır. 2022'de ise sevkıyatın %95'i Asya ve Okyanusya'ya yapılmış; Çin, Türkiye ve Japonya sırasıyla %84, %3,5 ve %2,3'lük paylarıyla bu segmentteki 3 ana yatırımcı olmuştur.

Çift ısıtıcı çekim tekstürizasyon makineleri: Çift ısıtıcı çekim tekstürizasyon iğleri (polyester filament üretimi için) kategorisinde global sevkıyat 2018 yılında 490.000 iğ, 2019 yılında ise 464.000 iğ, 2020 yılında 325.000 iğ olmuştur. 2022 yılında bir önceki yıla oranla %13 azalarak 756 bin iğ seviyesinde gerçekleşmiştir. 2022 yılında Çin, dünya sevkıyatında %86 pay ile en büyük yatırımcı ülke olmaya devam etmiştir.

Mekiksiz (hava jetli, su jetli, kancalı, mekikcikli) dokuma makineleri: 2022'de küresel mekiksiz dokuma tezgâhı sevkıyatı, bir önceki yıla oranla %23 azalarak 114 bin adede gerilemiştir. Aynı ayrı incelendiğinde 2022 yılında hava jetli 39.300 tezgâh (2021'e oranla %13 azalarak), su jetli 46.600 tezgâh (2021'e oranla %38,4 azalarak) ve kancalı/mekikcikli 28.300 tezgâh (2021'e oranla %5,3 azalarak) global sevkıyatı gerçekleştirdiği görülmektedir. 2022 yılında Küresel mekiksiz dokuma tezgâhlarının %93'ü Asya ve Okyanusya sevk edilmiştir. Her üç kategoride en büyük yatırımcılar Çin ve Hindistan'dır.

Geniş en yuvarlak örme makineleri: Geniş en yuvarlak örme makineleri sevkıyatı 2022 yılında, bir önceki yıla oranla %27 oranında azalarak 28.651 makineye gerilemiştir. 2020 yılında sırasıyla en büyük yatırımcılar Çin (15.980 makine), Hindistan (2.433 makine) ve Türkiye'dir (2.381 makine).

2022 yılında 2021'e kıyasla %55'lik bir düşüşe rağmen, tüm teslimatların %45'i (9.930 makine) Çin'e yapılmıştır. Hindistan ve Bangladeş ise sırasıyla 3.105 ve 2.644 makineyle ikinci ve üçüncü

destinasyonlar olmuştur. Asya ve Okyanusya bölgesi, küresel sevkiyatların %77'si ile bu kategoride dünyanın önde gelen yatırımcısıdır.

Elektronik düz örme makineleri: 2018 yılında 160 bin, 2019 yılında 96 bin, 2020 yılında 66 bin makine sevkiyatı gerçekleştirilmiştir. 2022 yılında sevk edilen elektronik düz örme makine sayısı, bir önceki yıla oranla %24 azalarak 72,6 bin makine olmuştur.

Asya ve Okyanusya bölgesi, dünya sevkiyatlarının %83'ünü oluşturan ana varış noktasıdır. Çin, yatırımdaki %41'lik düşüşe rağmen (2021'de 67,7 bin makine, 2022'de 39,6 bin makine), toplam sevkiyatın %63'lük payıyla dünyanın en büyük yatırımcısı olmaya devam etmiştir.

Kesintisiz (Kontinü) sistem tekstil terbiye makineleri (sanfor, kompaktör, ramöz, yıkama makineleri): 2019 yılında ramöz ve yıkama makine sevkiyatları bir önceki yıla oranla sırasıyla %34 ve %0,6 oranlarında artış göstermiştir. 2021 yılında sevk edilen ramöz makinesi sayısı 2.750 iken 2022'de 1.780'dir.

Kesikli (diskontinü) sistem tekstil terbiye makineleri (Jigger boyama/Levent boyama makineleri, Hava-jetli boyama makineleri, Over-flov boyama makineleri): Jigger boyama/Levent boyama makine sevkiyatı 2019'da 561 makineye ulaşarak 2018 yılına oranla %35 oranında artmıştır, 2020 yılında ise 529 makinedir. 2022 yılında ise bir önceki yıla oranla %35 oranında düşüşle 707 makine olmuştur.

2022 yılında 2021'e oranla, hava jetli boyama makineleri sevkiyatı %45 düşüşle 675 adet, over-flov boyama makineleri %4 artışla 1.714 adet olarak gerçekleşmiştir.

1.5. Sektörlerin Bölge Yapıları ve Kümelenmeler

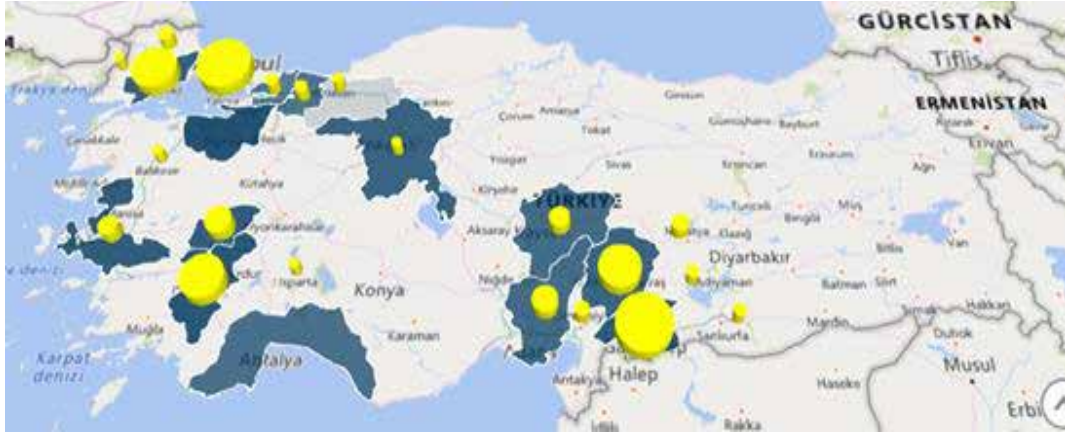
İplik üretimi Kahramanmaraş, İstanbul, Gaziantep, Bursa, Tekirdağ illerinde yoğun olarak yapılmakta iken, Denizli'de **havlu, bornoz, ev tekstili imalatı**, Uşak'ta **iplik, battaniye, geri dönüşüm**, Çorlu ve Çerkezköy'de **terbiye**, Adana'da **pamuklu dokuma ve terbiye**, Gaziantep'te **dokusuz yüzey, makine halıcılığı**, İstanbul'da **konfeksiyon ve örme imalatı** ön plana çıkmaktadır. **Çırçır işletmelerinin** Urfa'da yer aldığı görülmektedir. Sadece **yuvarlak örme** üretim kapasitesi dikkate alındığında ise İstanbul'u sırasıyla Tekirdağ, Maraş ve Bursa izlemektedir. Şanlıurfa **pamuk** üretiminde ön sıradadır.

Deri işleme firmaları İstanbul-Tuzla, İzmir-Menemen, Tekirdağ-Çorlu, Uşak, Bolu-Gerede, Balıkesir-Gönen, Manisa-Kula'da, **ayakkabı** firmaları İstanbul, İzmir, Konya, Gaziantep, Adana, Ankara ve Hatay'da, **kürkten eşya** imalatı yapan firmalar İstanbul'da, **saraciye** firmaları İstanbul ve Ankara'da yoğunlaşmıştır. **Deri hazır giyim** firmaları ise daha çok İstanbul ve İzmir'de yer almaktadır.

THD sektörlerinin işyeri ve çalışan sayıları baz alınarak yapılan genel değerlendirme sonucunda, hazırlanmış olan haritalar Şekil 7'de yer almakta olup ağırlıklı olarak Marmara, Ege ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde kümelenedikleri görülmektedir.

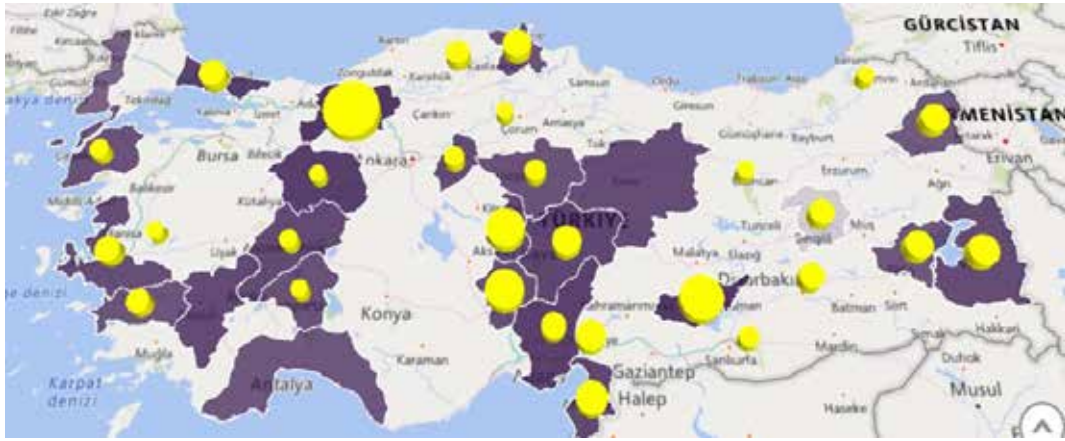
Şekil 7. THD Sektörleri Ağırlıklı Üretim Haritaları (2022)

Tekstil Sektörü İşyeri ve Sigortalı Çalışan Yoğunluk Haritası

İşyeri Sigortalı

Hazır Giyim Sektörü İşyeri ve Sigortalı Çalışan Yoğunluk Haritası

İşyeri Sigortalı

Deri ve Deri Ürünleri Sektörü İşyeri ve Sigortalı Çalışan Yoğunluk Haritası

İşyeri Sigortalı

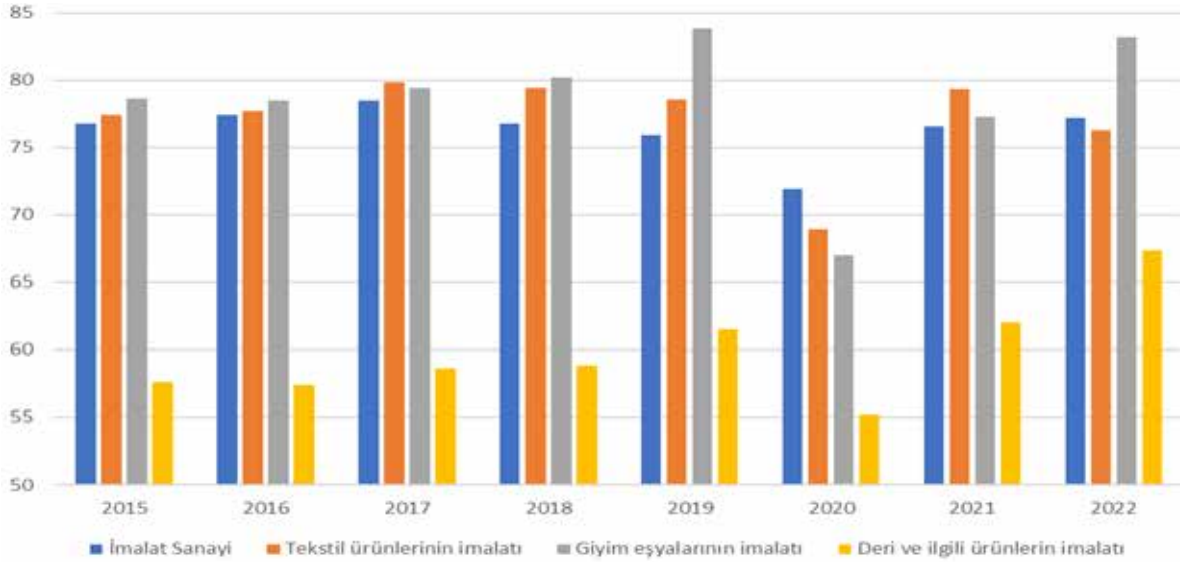
Kaynak: Haritalar, SGK verileri baz alınarak hazırlanmıştır

1.6. Sektörlerin Kapasite Kullanımı

2017 yılında KKO hesaplamasında değişikliğe gidilmiştir. 2017 yılına kadar, KKO hesaplamasında kullanılan *İktisadi Yönelim Anketi* yanıtları, birinci aşamada işyerlerinin bir önceki yıldaki ortalama üretimde çalışan sayılarıyla, ikinci aşamada üretim değerleriyle ve son aşamada ise katma değer verileriyle ağırlıklandırılmakta iken, 2017 yılından itibaren ağırlıklandırmanın her aşamasında anket kapsamındaki işyerlerinin bir önceki yıldaki üretim değerleri kullanılmaya başlanmıştır.

Kapasite kullanım oranları Şekil 8’de yer almakta olup 2022 yılında; tekstil sektöründe %76,3, hazır giyim sektöründe %83,2 ve deri ve deri ürünleri sektöründe %67,4’tür. İmalat sanayi ortalaması ise %77,2’dir. Hazır giyim, deri ve deri ürünleri sektörlerinde pandemi sonrası toparlanma görülmeyle birlikte tekstilde 2022 yılında düşüş yaşanmıştır. Tekstil sektöründe 2022 yılında yaşanan bu gelişmede iplik üreticilerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Şekil 8. Kapasite Kullanım Oranı (%)

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB) İmalat Sanayi Kapasite Kullanım Oranı (KKO) Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Veri

Sektörde pandemi döneminde insanların evlerine çekilmesiyle birlikte dış giyimden, ev tekstiline ve rahat giyime yönelim oluşmuştur. Bu da özellikle ev tekstilleri ve örme kumaştan mamul dış giyim üretimi yapan tekstil ve hazır giyim üreticileri açısından avantajlı olmuş, ancak artan talep, tedarik zincirinde farklı bir stok yapılanmasını beraberinde getirmiştir. Pandemi döneminde, hammaddeden başlayarak normal stok seviyelerinin yaklaşık dört katına kadar stok seviyeleri oluşmuştur.

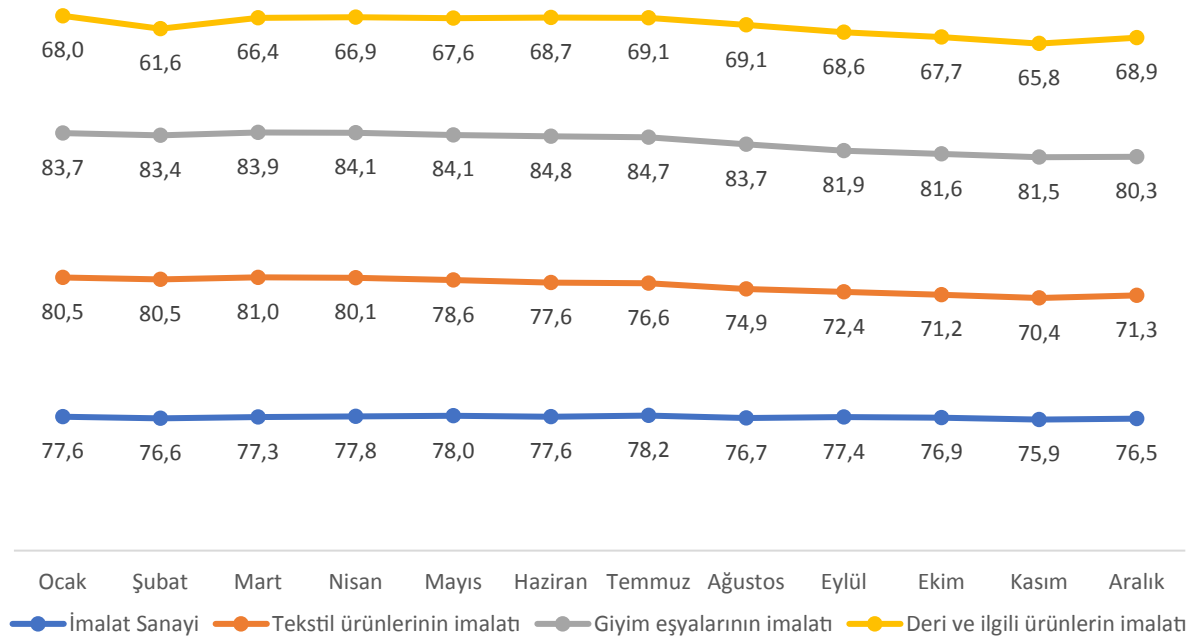
Pandemi sonrası pazarda küçülmenin temel sebepleri; AB’de resesyon beklentisi ve talepteki belirsizlikler, enerji krizi endişeleri nedeniyle tüketicilerin harcamalarını kısması ve pandemi döneminde Türkiye’ye yönelen müşterinin pandeminin bitişiyle beraber birim maliyeti düşük rakip ülkelere dönüşleri şeklinde özetlenebilmektedir. Enerji maliyetlerindeki artış; Çin,

Hindistan, Vietnam gibi rakip ülkelerin fiyatlarıyla rekabeti zorlaştırmış, güneş enerjisine yönelik yatırımlara hız verilmiştir.

2022 yılı Ağustos ayında tekstil sektörü üretimi gerilemeye başlamış; önce pamuk, ardından iplik ve sonra da kumaş üretiminde daralma görülmüştür. İplik ithalatına yönelik koruma önlemi de bulunmaktadır. Ancak dış pazarda fiyat rekabetiyle hareket edildiğinden, iplik üreticileri elyafı, kumaş üreticileri ipliği ithal edebilmektedirler. Bu zincir elyaftan hazır giyime kadar gitmektedir. 2022 yılı Ekim ayında da hazır giyimde ihracat gerilemeye başlamıştır.

2022 yılının ilk yarısında tekstil ve hazır giyim sektörleri KKO'larının imalat sanayi KKO üzerinde seyrettiği, ikinci yarısında ise tekstil sektörü KKO'sunun imalat sanayi KKO'su altında kaldığı görülmektedir. Şekil 9'da THD sektörlerinin ve imalat sanayinin aylık bazlı KKO değişimi yer almaktadır.

Şekil 9. Aylar İtibarıyla Kapasite Kullanım Oranı (% , 2022)

Kaynak: TCMB İmalat Sanayi KKO Mevsim Etkilerinden Arındırılmamış Veri

Türkiye'nin sektörde en büyük gücü, entegre üretim yapısına sahip olmasıdır. Bu anlamda tekstil sektörü olmadan hazır giyim sektörünün, hazır giyim sektörü olmadan tekstil sektörünün ayakta kalması mümkün gözükmemektedir. Uygulanan tüm politikalarda bu gerçeğin ve pamuk üretiminin göz önünde bulundurulduğu görülmektedir.

1.7. Sektörlerin İşyeri Sayısı ve İstihdamı

Büyük şirketlerden ve çok sayıda küçük şirketten oluşan ekosistem, yüksek istihdam yaratarak, sosyoekonomik dengelyi sağlamada etkili rol oynamaktadır. Bu kapsamda büyüklüklerine göre işletmelerin dağılımı ve toplam çalışan sayısı Tablo 2'de yer almakta olup THD sektörlerinde

1.295.239 kişi çalışmaktadır. Bu istihdam rakamı, imalat sanayi toplam istihdamının %27,5'ine tekabül etmektedir.

Tablo 2. THD Sektörleri İşletme Büyüklükleri Dağılımı ve Çalışan Sayıları (2022)

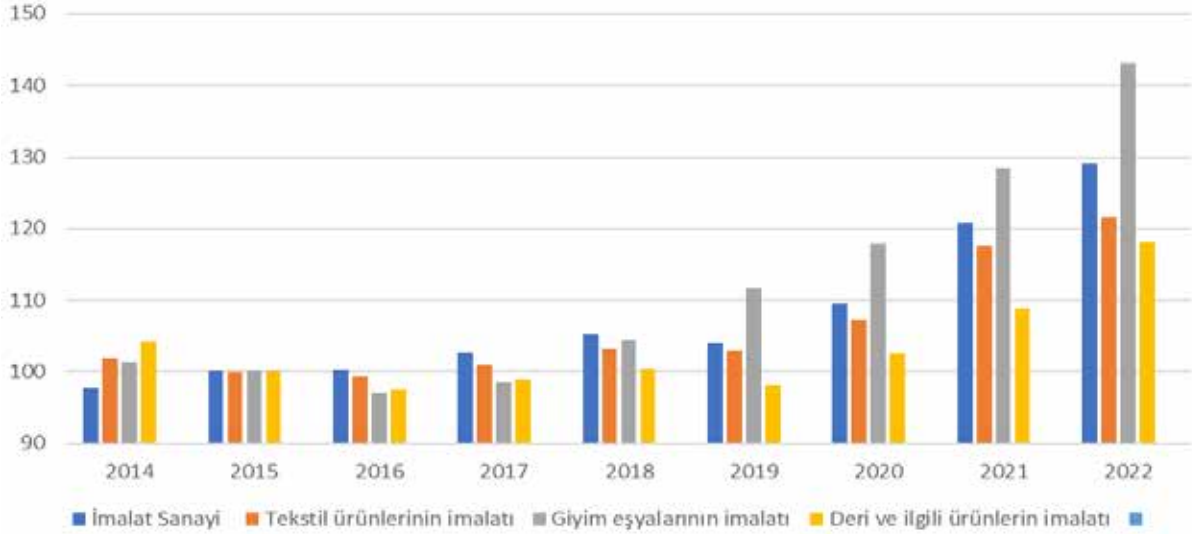
	Mikro İşletme [1]	%	Küçük İşletme [2]	%	Orta Büyüklükte İşletme [3]	%	Büyük İşletme [4]	%	Toplam İşletme Sayısı	Çalışan Sayısı (Kişi)
Tekstil	14.490	70,9	4.066	19,9	1.534	7,5	353	1,7	20.443	518.893
Hazır Giyim	32.116	73,6	8.304	19	2.845	6,5	342	0,8	43.607	699.625
Deri ve Deri Ürünleri	6.204	78,4	1.456	18,4	222	2,8	27	0,3	7.909	76.721
THD Toplam	52.810	73,4	13.826	19,2	4.601	6,4	722	1	71.959	1.295.239
İmalat Sanayi	236.388	77,6	52.934	17,4	12.876	4,2	2.297	0,7	304.495	4.711.078
Tüm Sektörler	1.902.877	86,9	242.457	11,1	38.178	1,7	6.329	0,3	2.189.841	17.493.674

Kaynak: SGK Aylık İstatistik Bültenleri, 4/a Kapsamındaki İşyeri ve Zorunlu Sigortalı Sayıları

[1] 1-9 çalışanı olan, [2] 10-49 çalışanı olan, [3] 50-249 çalışanı olan, [4] 250 ve üzeri çalışanı olan

2014-2022 yılları arasında istihdam endeksinin değişimi Şekil 10'da yer almaktadır. **Tekstil** sektöründe 2019 yılında %0,4 oranında azalma olmuş, 2020 yılında %4,2 ile toparlanan endeks 2021 yılında %9,6 artış göstermiştir. 2022 yılında ise artış hızı azalmıştır. **Hazır giyim** sektöründe ise istihdam endeksi 2017'den beri istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Hazır giyim sektörü istihdam endeksinin 2019 yılı ve sonrasında, imalat sanayi istihdam endeksinden yukarıda seyrettiği görülmektedir.

Şekil 10. İstihdam Endeksi (2015=100)

Kaynak: TÜİK İstihdam Endeksi, 2015=100

Deri ve deri ürünleri sektöründe istihdam endeksi tekstil sektöründe olduğu gibi 2019 yılında azalma göstermiş olup 2020 yılında %4,4 ile toparlanan endeks, 2022 yılında %8,6 oranında artmıştır. 2020'den itibaren endeks, istikrarlı bir şekilde artmaktadır. Deri ve deri ürünleri sektörünün önde gelen ürün grubu, ayakkabı ürün grubudur.

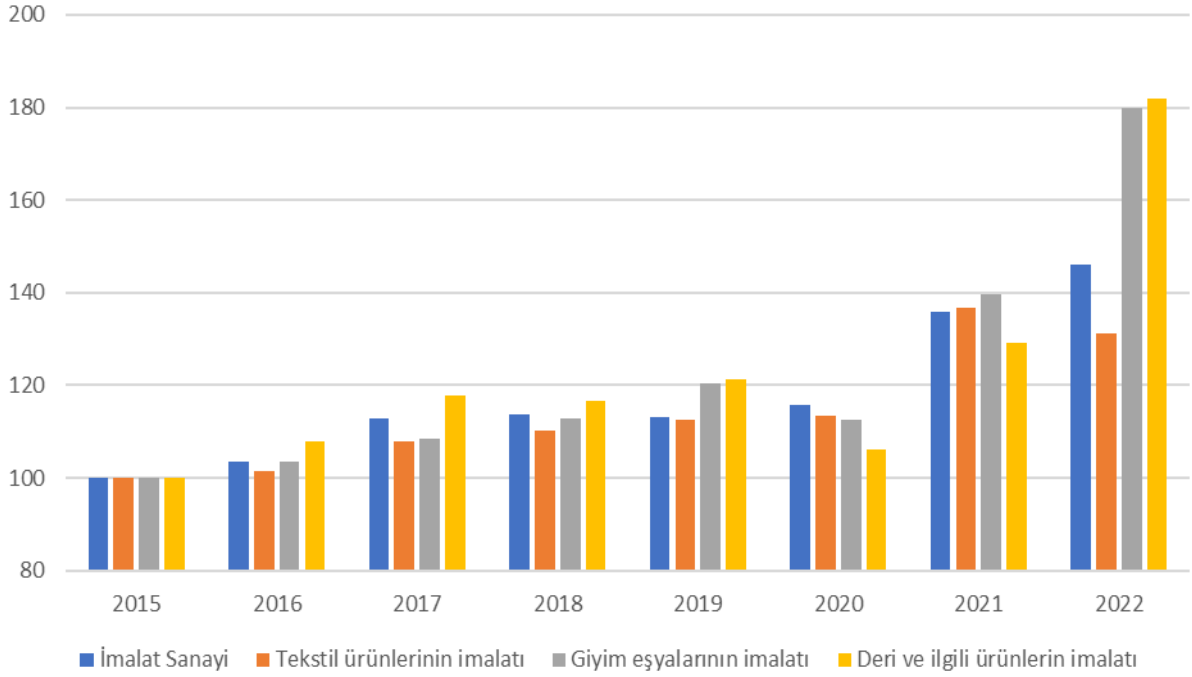
1.8. Sektörlerin Üretim Endeksi

Sanayi üretim endeksinin THD sektörleri ve imalat sanayi geneli için 2015-2022 yılları arasındaki değişimi Şekil 11'de yer almaktadır. 2008-2009 krizinde üretimde yaşanan düşüş sonrası, THD sektörlerinde 2010 yılından 2020 yılına kadar genel bir toparlanma görülmüştür. 2020 yılında yaşanan düşüşler sonrasında 2021 yılında her üç sektörde de endeks yükselmiş olmasına karşın, 2022 yılında tekstil sektörü hariç yükseliş devam etmiştir.

2022 yılında tekstil sektörü içinde yer alan çırçır işletmeleri, elyaftan geri dönüşüm tesisleri ve iplik üreticileri incelendiğinde; sanayi sicil bilgi sistemine 166 işletmenin aktif işlemi gerçekleştirdiği, 57 işletmenin belgesini iptal edildiği görülmektedir. Kapanan 57 işletmenin 17'si iplik işletmesi olup geri kalan 40 işletme ise çırçır işletmesi, elyaftan geri dönüşüm işletmesi, iplik büküm işletmesidir.

2022 yılında deri ve deri ürünleri sektöründe faaliyet gösteren firmalardan 141 adedinin belgesinin iptal edildiği, bunlardan 125'inin Sanayi Sicil Bilgi Sistemine verilerini tam girdiği ve yıllık işletim cetvelini verdiği tespit edilmektedir. Anılan 125 firma üzerinden analiz yapıldığında, 24 adedinin 15.11 Derinin tabaklanması ve işlenmesi; kürkün işlenmesi ve boyanması, 13 adedinin 15.12 Bavul, el çantası ve benzerleri ile saraçlık ve koşum takımı imalatı (deri giyim eşyası hariç), 88 adedinin ise 15.20 Ayakkabı, bot, terlik vb. imalatı faaliyet kodunda faaliyet gösteren firmalar olduğu, il bazında ise Konya, İstanbul, İzmir ve Gaziantep'in ilk sıralarda yer aldığı görülmektedir.

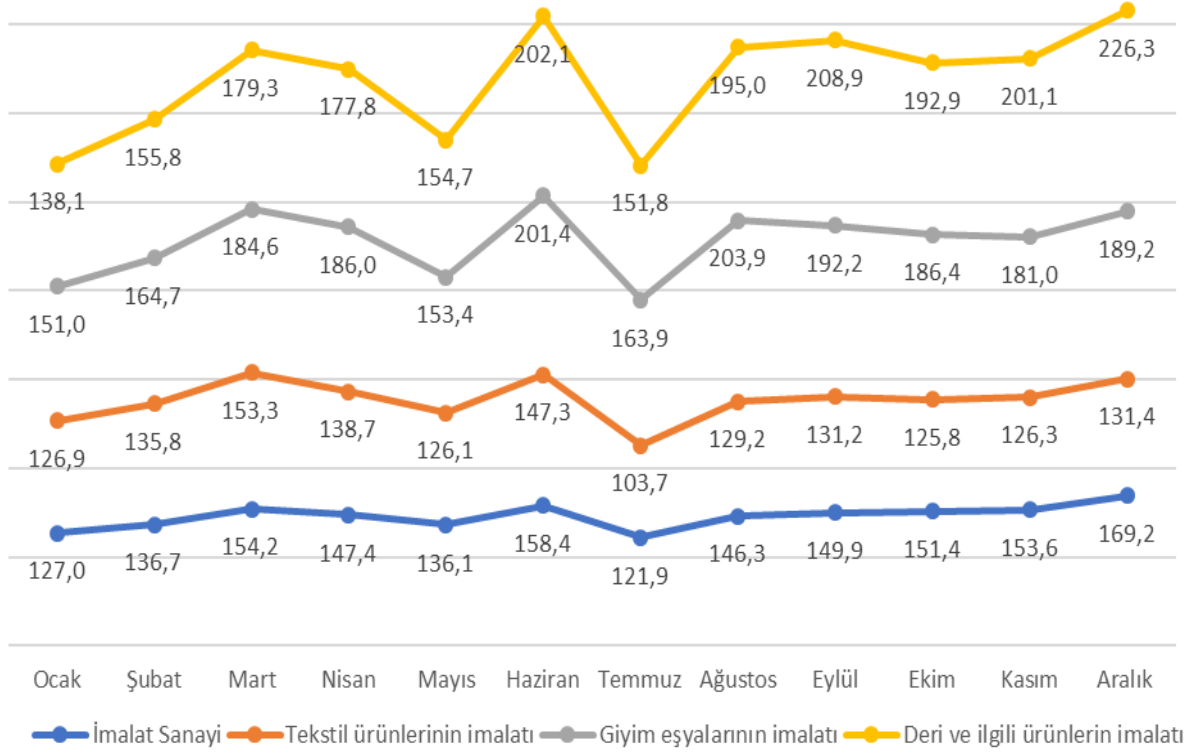
Şekil 11. Sanayi Üretim Endeksi (2015=100)

Kaynak: TÜİK Sanayi Üretim Endeksi

2022 yılı değerlendirmesinde **tekstil** sektörü üretim endeksi ortalaması; 131,3 iken **hazır giyim** sektörü üretim endeksi ortalaması 180 olmuştur. **Deri ve deri ürünleri** sektöründe ise ortalama 182'dir. Üretim endeksi aylık verileri Şekil 12'de yer almakta olup üretim endeksi imalat sanayi ortalaması 146 olmuştur.

Şekil 12. Aylar İtibarıyla Sanayi Üretim Endeksi (2015=100, 2022)

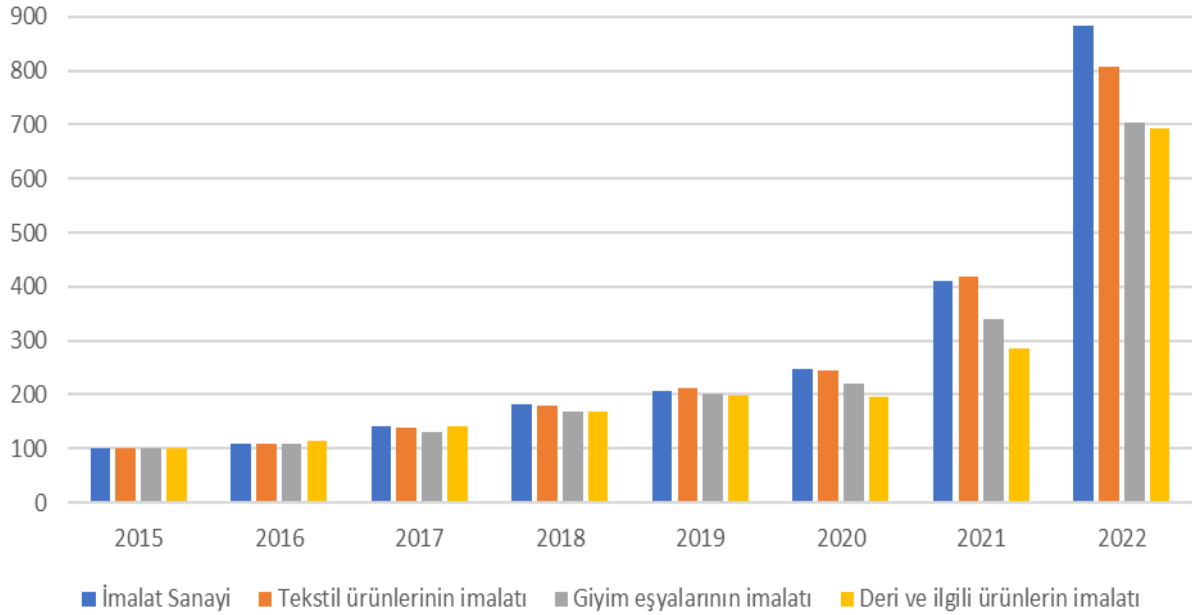

Kaynak: TÜİK Sanayi Üretim Endeksi

1.9. Sektörlerin Cirosu

Yıllık bazda ciro endeksinin değişimine ilişkin Şekil 13'te yer alan grafikte de görüldüğü gibi THD sektörlerinde artış eğilimi sürmektedir. Pandemi ile birlikte birçok ülke, yerel üretimi desteklemek için koruma önlemlerini artırarak ithalatı zorlaştırmış, yabancı yatırımcıyı ülkesine çekmek için çeşitli önlemler almıştır. Pazarı kaybetmeme adına, ilgili ülkede üretim orada satma noktasına gelen üreticiler de olmuştur.

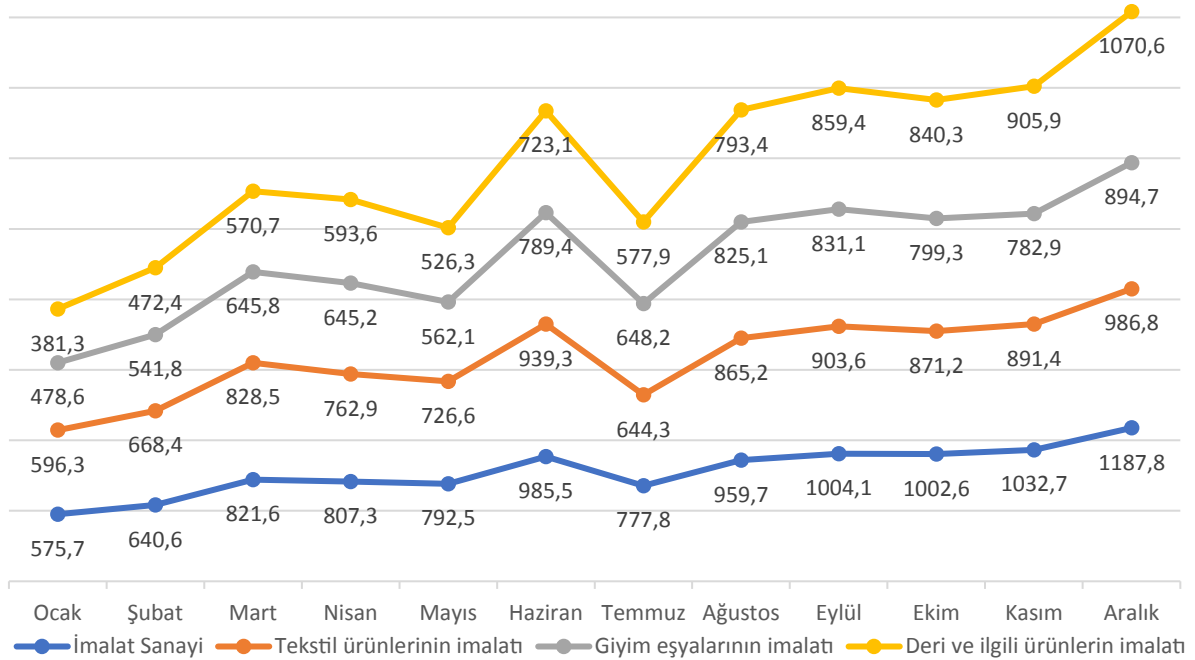
Şekil 13. Sanayi Ciro Endeksi (2015=100)

Kaynak: TÜİK Sanayi Ciro Endeksi

2022 yılı aylık ciro endeksinde ise imalat sanayi ciro endeksi değişimine paralel bir seyir izlendiği görülmektedir. Tekstil sektörü ciro endeksi 2022 yılının ilk çeyreğinde imalat sanayi ciro endeksinin üzerinde seyrederken, yılın geri kalanında altında seyretmiştir. 2022 yılı aylık bazlı ciro endeksi verileri Şekil 14'te yer almakta olup hazır giyim ve deri ve deri ürünleri sektörlerinin ciro endeksi imalat sanayi ciro endeksinin altında seyretmiştir.

Şekil 14. Aylar İtibarıyla Sanayi Ciro Endeksi (2015=100, 2022)

Kaynak: TÜİK Sanayi Ciro Endeksi

1.10. Sektörlerin Katma Değeri

2022 yılı verilerine göre; THD sektörlerinin ürettiği katma değer imalat sanayi katma değerinin %14,4'üne tekabül etmektedir.

2019-2022 yılları arası ayrıntılı katma değer verileri Tablo 3'te yer almakta olup THD sektörleri birlikte değerlendirildiğinde, en çok katma değer yaratan sektör olması dikkate değerdir.

Tablo 3. Faktör Maliyeti ile Katma Değer (Milyon TL)

	2021		2022	
	Milyon TL	%	Milyon TL	%
İmalat Sanayi	1.119.979	%100	2.272.239	%100
Gıda Ürünleri Sanayi	99.141	%8,9	231.369	%10,2
Ana Metal Sanayi	143.175	%12,8	216.411	%9,5
Tekstil Sanayi	110.557	%9,9	205.347	%9,0
Motorlu Kara Taşıtı İmalatı	84.402	%7,5	163.010	%7,2
Kimyasalların ve Kimyasal Ürünlerin İmalatı	81.061	%7,2	151.273	%6,7
Fabrikasyon Metal Ürünler İmalatı	78.517	%7,0	151.273	%6,7
Metalik Olmayan Mineral Ürünler İmalatı	59.636	%5,3	139.917	%6,2
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine/Ekipman İmalatı	65.599	%5,9	137.984	%6,1
Kauçuk/Plastik Ürünleri imalatı	62.980	%5,6	119.997	%5,3
Elektrikli Teçhizat İmalatı	60.123	%5,4	112.154	%4,3
Hazır Giyim Sanayi	54.393	%4,9	110.124	%4,8
Diğer Sektörler				
Deri ve Deri Ürünleri	5.820	%0,5	13.418	%0,6
Diğer Sektörler				
THD Toplam	170.770	%15,2	328.889	%14,4

Kaynak: TÜİK Ekonomik Faaliyetlere Göre Temel Göstergeler (2022 Yılı Sıralamasına Göre)

(Tütün Ürünleri İmalatı ve Kok Kömürü ve Rafine Edilmiş Petrol Ürünleri İmalatı gizli veridir, değerlendirmeye alınmamıştır.)

1.11. Sektörlerin Ar-Ge Faaliyetleri

Rekabet giderek yoğunlaşmakta, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin araştırma ve geliştirme (Ar-Ge) harcamaları artmaktadır. Türkiye'de GSYH içinde Ar-Ge harcaması payı 2020 yılında

%1,37 iken, 2021 yılında 7 trilyon 248 milyar 789 milyon TL'lik GSYH içindeki oranı %1,40'a yükselmiştir.

THD sektörlerinde Ar-Ge faaliyetleri giyilebilir teknolojiler, teknik tekstiller, akıllı tekstiller, tekstil takviyeli kompozitler, nano-teknoloji ile üretilmiş üstün performanslı ürünler, fonksiyonel tasarımlar, ekonomik çevreci yaklaşımlar ve geri dönüştürülmüş ürünler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Sadece üründe değil süreç ve kullanılan teknolojide de inovasyonu hedef alan şirketlerin sayısı artmaktadır.

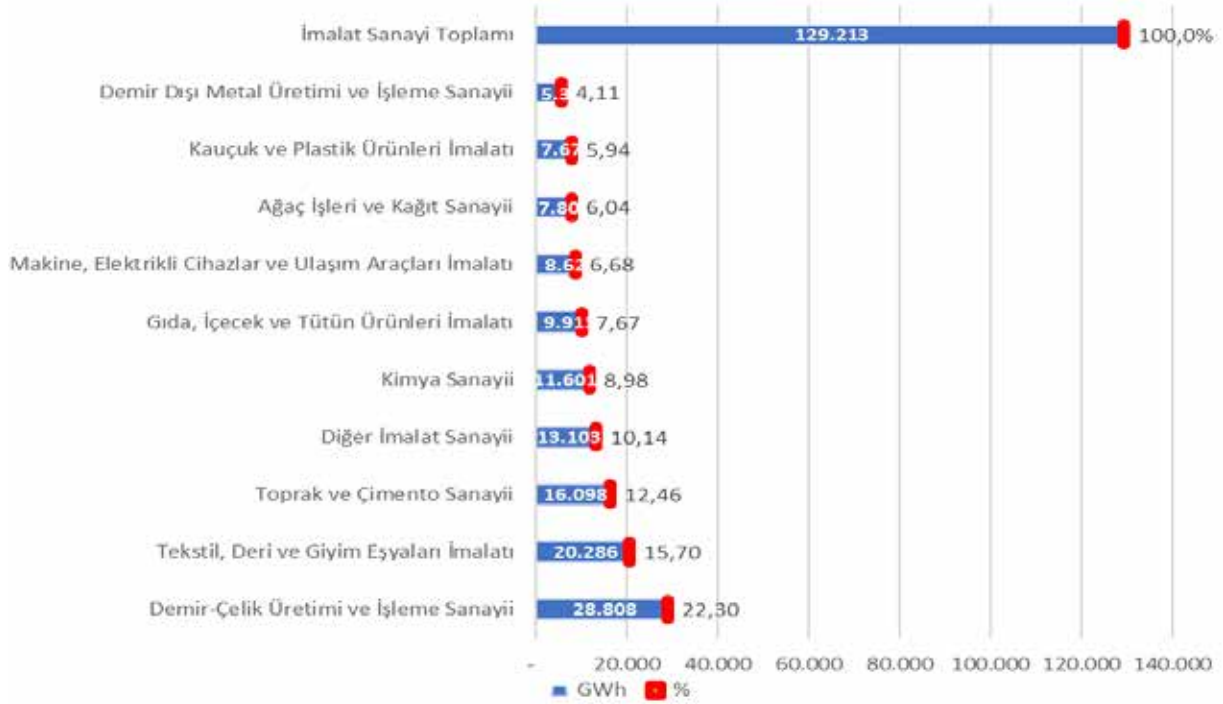
Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı kayıtlarına göre 2022 yılında 5746 sayılı Araştırma, Geliştirme ve Tasarım Faaliyetlerinin Desteklenmesi Hakkında Kanun kapsamında muafiyetlerden yararlanan 1.274 Ar-Ge Merkezinin 82'si tekstil, teknik tekstil, hazır giyim ve deri ve deri ürünleri sektörlerinde, 326 Tasarım Merkezinin 60'ı tekstil ve hazır giyim sektörlerinde faaliyet göstermektedir.

THD sektörlerine yönelik faaliyet gösteren Ar-Ge Merkezleri ağırlıklı olarak; İstanbul, İzmir, Tekirdağ, Bursa, Gaziantep, Kahramanmaraş, Denizli, Adana, Kayseri, Malatya ve Sakarya illerinde yer almaktadır. Sektörlere yönelik faaliyet gösteren Tasarım Merkezleri ise ağırlıklı olarak İstanbul, Adana, Bursa, Denizli, İzmir ve Tekirdağ illerinde yer almaktadır.

1.12. Sektörlerin Elektrik Tüketimi

Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Enerji İşleri Genel Müdürlüğü istatistiklerine göre 2021 yılında Türkiye'de toplam 286.691 Gigawatt saat (GWh) elektrik tüketilmiş olup, bunun 137.389 GWh'i sanayi tüketiminden kaynaklanmaktadır. Sanayi tüketimi içinde 129.213 GWh kısmı imalat sanayi tüketimi oluşturmaktadır. İmalat sanayi elektrik tüketiminin, sektörler bazında dağılımı Şekil 15'te yer almaktadır.

Şekil 15. İmalat Sanayi Sektörlerinin Elektrik Tüketimleri (GWh, %, 2021)

Kaynak: Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı

THD sektörleri birlikte değerlendirildiğinde 20.286 GWh ile imalat sanayi sektörleri içerisinde demir çelik sanayinden sonra en çok elektrik tüketen sektördür. Bunda terbiye sanayinin ve sektörün geniş üretim ağının payı büyüktür. Geneli Marmara Bölgesi'nde toplanan tekstil terbiye sanayinde; doğalgaz, ısı enerjisi, buhar ve elektrik tüketilmektedir. Tekstil terbiyesinde 1 kg mal üretimi için 1,5 kilovat/saat elektrik ve 1,10 santimetreküp doğalgaz harcanmaktadır.

1.13. Sektörlerin Dış Ticareti

İmalat sanayisinin mihenk taşlarından biri olan THD sektörlerinde birçok ürün grubunda Türkiye, dünya ihracatında ilk sıralarda yer almaktadır. Ancak hammadde/ara malı arzı, sektörün yüksek üretim kapasitesini karşılayamamaktadır. Özellikle pandemi sonrası dönemde doğal elyaflara yönelimin ve çevreye duyarlı üretimin hızla yükselişe geçtiği dikkate alındığında, tarım ve hayvancılık politikalarının da sektörü doğrudan etkileyebileceği değerlendirilmektedir.

Türkiye, 2022 yılı dünya **tekstil** ihracatından aldığı %4'lük pay ile ülke bazlı sıralamada 4'üncü, dünya **hazır giyim** ihracatından aldığı %3,48'lik pay ile 6'ncı büyük ihracatçı konumundadır. **Deri ve deri ürünleri** ihracatında ise Türkiye %0,72 paya sahip olup ülke bazlı sıralamada 19'uncu ihracatçı konumundadır. THD dış ticaret dengesi 2021 yılında 23,7 milyar dolar, 2022 yılında 20,6 milyar dolar olup dış ticaret verileri Tablo 4'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Türkiye'nin THD Sektörleri Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)

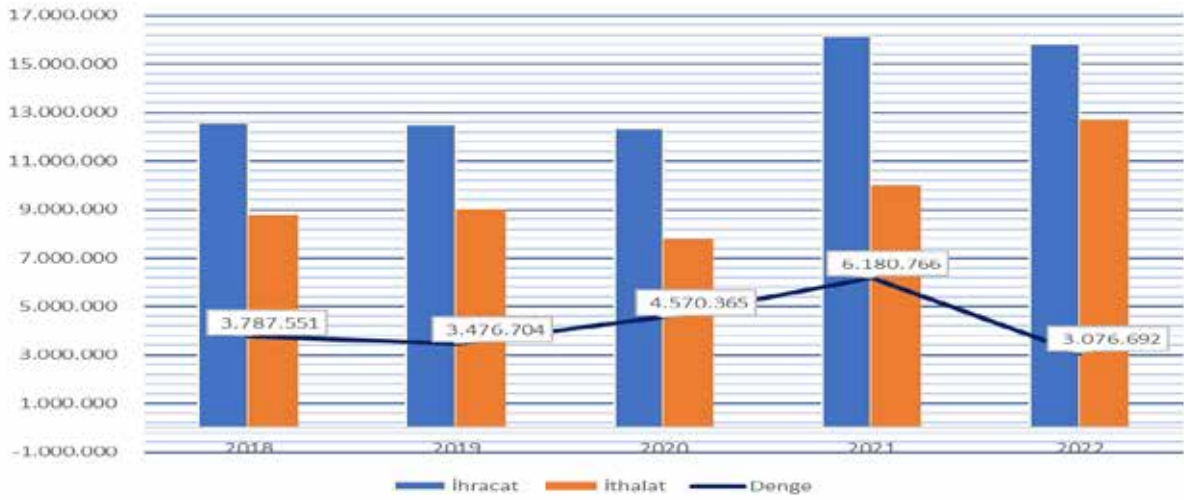
İhracat	İthalat	Dış Ticaret Dengesi
---------	---------	---------------------

Tekstil	15.799	12.723	3.076
Hazır Giyim	19.476	2.375	17.101
Deri Ürünleri	2.247	1.810	437
THD Toplam	37.522	16.908	20.614

Kaynak: ITC Trademap

Tekstil sektörü ithalatının ve ihracatının 2018-2022 yılları arasındaki değişimi Şekil 16'da yer almaktadır.

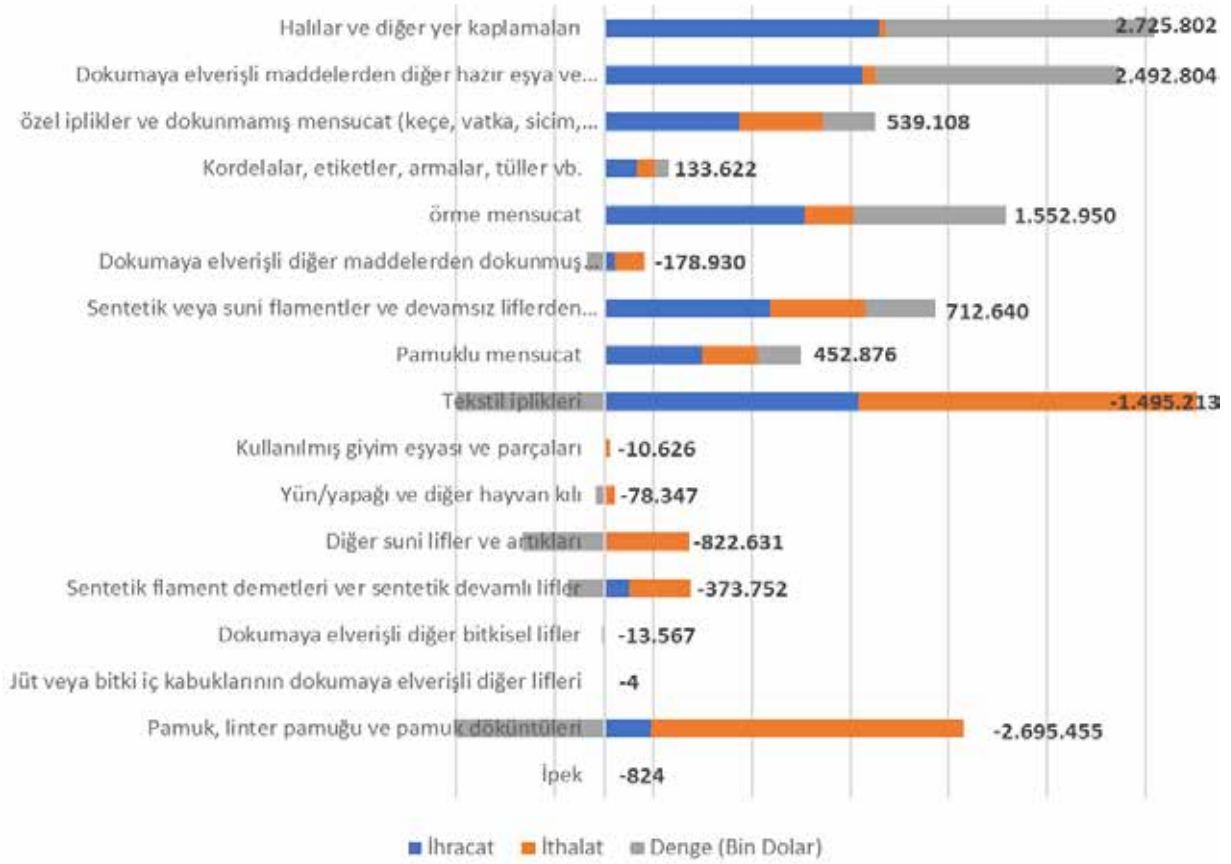
Şekil 16. Tekstil Sektörü Dış Ticareti (Dolar)

Kaynak: ITC Trademap

2022 yılında lif, iplik ve kumaş ihracatı 8 milyar dolar, ev tekstili, halı/yer kaplamaları, teknik eşya ve etiket/tül ihracatı 7,25 milyar dolar civarındadır. Ürün bazlı dağılıma yönelik ayrıntılı grafik Şekil 17'de verilmektedir.

Şekil 17. Tekstil Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022)

Kaynak: TÜİK

2022 yılında tekstil sektöründe ürün bazlı ihracat ve ithalat rakamları karşılaştırıldığında, dış ticaret dengesi pozitif yönde olan ürünler sırasıyla; **halılar, ev tekstili ürünleri, örme mensucat, suni-sentetik liflerden mensucat, teknik eşya, pamuklu mensucat ve etiket/tül grubu** ürünlerdir.

Dış ticaret dengemizin pozitif yönde olduğu **halı ve yer kaplamaları** ürün grubunda Türkiye 2022 yılında, dünyanın 2'nci büyük halı ihracatçısı konumunu korumuştur (makine halısı, tufted halı ve el halısı/kilim toplamında). 2022 yılında 17,3 milyar dolar olan dünya halı ve yer kaplamaları ihracatında Türkiye; 2,8 milyar dolar ihracat ile %16,2 paya sahip olmuştur.

Sadece **makine halısı** ihracatı dikkate alındığında Türkiye, 2022 yılına kadar dünyanın açık ara en büyük ihracatçısı konumunda iken 2022 yılına gelindiğinde 2,3 milyar dolar ihracat ile Çin'den sonra dünyanın 2'nci büyük ihracatçısı olmuştur. Makine halısı özelinde 8,8 milyar dolar olan küresel ihracattaki pay %26,3'tür.

Türkiye, **ev tekstili/havlu/bornoz** ürün grubunda dünyanın 4'üncü büyük ihracatçısı, **örme mensucat** ihracatında yine dünyanın 4'üncü büyük ihracatçısıdır. Türkiye, tekstil ve hazır giyim ihracatına bağlı hammadde ve ara malı ihtiyacını karşılamaya yönelik ithalat (lif ve iplik ithalatı) sebebiyle dünya tekstil ithalatında ön sıralarda yer almaktadır.

Tekstil sektöründe ihracat ve ithalatın ağırlıklı olarak yapıldığı ülkeler Tablo 5 ve 6'da yer almaktadır.

Tablo 5. En Fazla Tekstil İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

İhracat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
ABD	1.585	2.085	1.756
İtalya	765	1.169	1.174
Almanya	1.107	1.237	1.162
Birleşik Krallık	628	783	663
İspanya	324	521	591
Belarus	280	489	568
Rusya	325	369	507
Mısır	369	544	445
Fransa	286	387	404
İran	261	296	402
Hollanda	370	479	392
Yıl Toplamı	12.342	16.163	15.799

Kaynak: ITC Trademap

Tekstil ihracatında ABD, Almanya ve İtalya ihracat değeri açısından ilk sırada yer almaktadır. 2015 yılından sonra azalma eğilimine giren Rusya'ya ihracat 2021 yılından itibaren artışa geçmiştir. Rusya 2021 yılında ihracat pazarında 11. Sırada, 2022 yılında 7. sırada yer almaktadır. Tekstil ithalatında ise Çin, Hindistan ve ABD'nin ağırlığı görülmektedir.

Tablo 6. En Fazla Tekstil İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

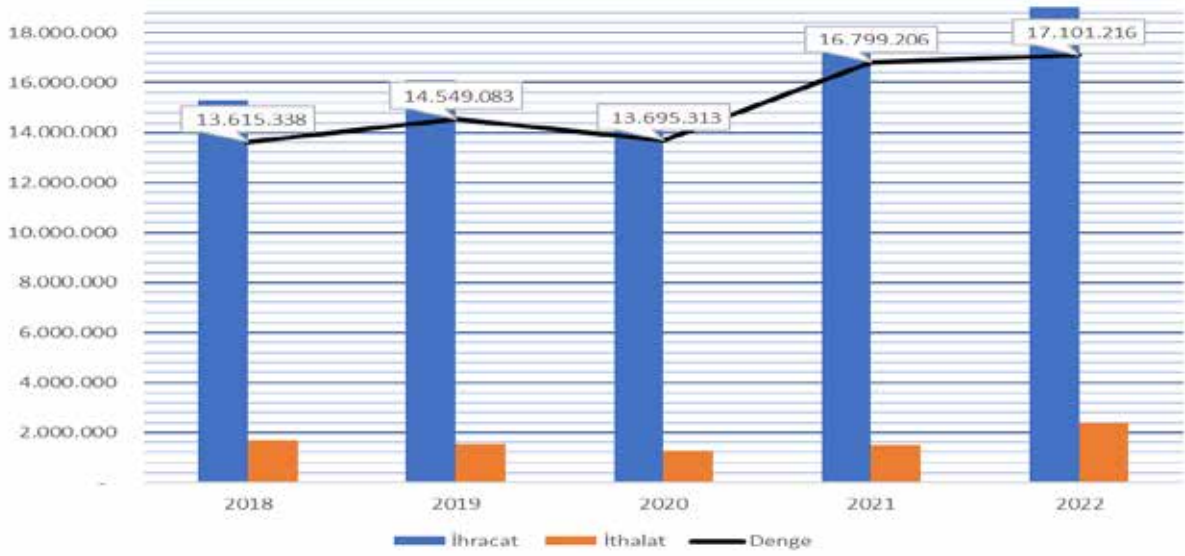
İthalat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
Çin	1.400	1.770	2.531
ABD	642	623	1.234
Hindistan	505	683	971
Brezilya	350	512	646
İtalya	450	509	618
Özbekistan	243	503	595
Kore Cumhuriyeti	367	425	547
Mısır	302	352	457
Endonezya	254	329	376

Yunanistan	286	516	372
Yıl Toplamı	7.771	9.982	12.723

Kaynak: ITC Trademap

2022 yılında 12,7 milyar dolarlık tekstil sektörü ithalatında; *pamuk elyafı ve ipliği, suni-sentetik elyaf ve iplik* en önemli ithalat kalemleridir. *İplik* ithalatında 4,1 milyar dolar, *pamuk lifi* ithalatı 3,2 milyar dolar, *sun-sentetik elyaf* ithalatı 1,5 milyar dolardır. İplik ithalatı içinde en önemli kalem ise suni/sentetik iplik ithalatıdır. Tekstil iplikleri dış ticaret açığı 1,5 milyar dolardır.

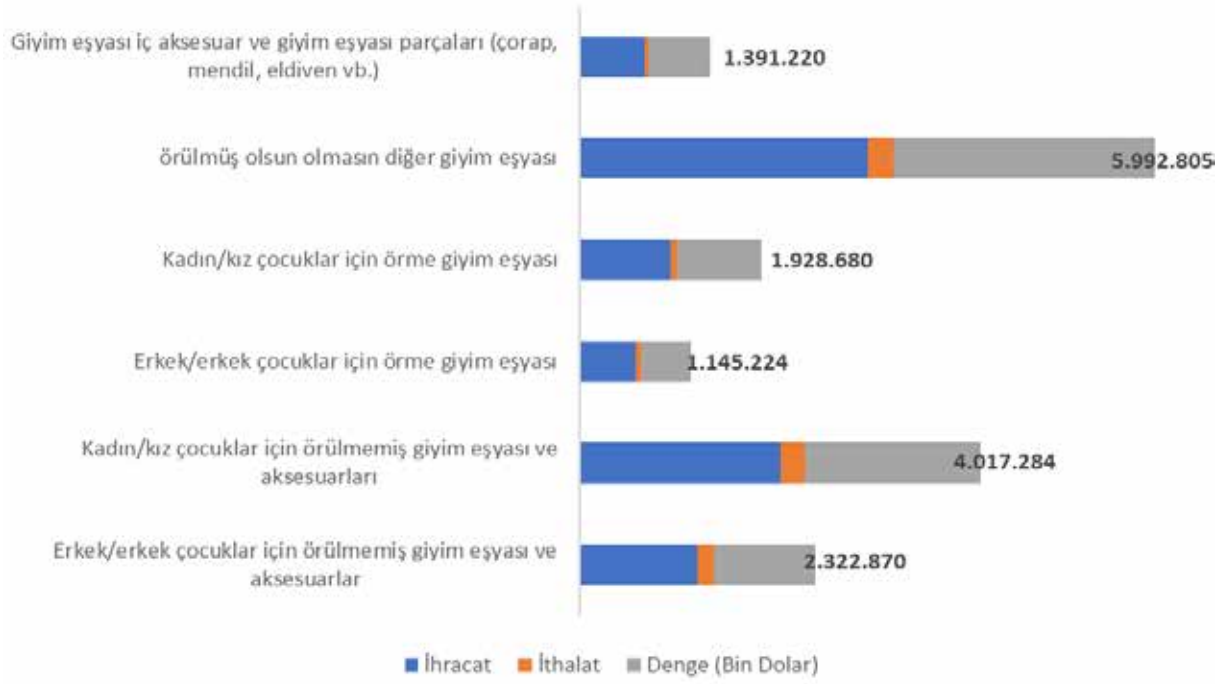
Şekil 18. Hazır Giyim Sektörü Dış Ticareti (Dolar)

Kaynak: ITC Trademap

Hazır giyim sektörü ithalatının ve ihracatının 2018-2022 yılları arasındaki değişimi Şekil 18’de yer almaktadır. 2022 yılında hazır giyim sektöründe 19,5 milyar dolar ihracata karşılık 2,4 milyar dolar ithalat gerçekleştirilmiş ve 17,1 milyar dolar dış ticaret fazlası verilmiştir. Ürün bazlı dağılıma yönelik ayrıntılı grafik Şekil 19’da verilmektedir.

Şekil 19. Hazır Giyim Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022)

Kaynak: TÜİK

Dünya 2022 yılı **çorap** ihracatı 16,2 milyar dolardır. 2022 yılında dünya çorap ihracatında, Çin 5,7 milyar dolar ile birinci, Türkiye 1,3 milyar dolar ile ikinci ve Almanya 0,8 milyar dolar ile üçüncü sırada yer almaktadır. İtalya'nın çorap ihracatının birim fiyatı 29,5 dolar/kg, Türkiye'nin 14,16 dolar/kg, Çin'in 10,76 dolar/kg'dır. Türkiye, çorap sanayinde AB'nin ikinci büyük tedarikçisidir.

Hazır giyim sektöründe ihracat ve ithalatın ağırlıklı olarak yapıldığı ülkeler Tablo 7 ve 8'de yer almaktadır. Buna göre hazır giyim ihracatında AB üyesi ülkelerin ağırlığı hissedilmekte olup ilk sıralarda Almanya, İspanya, Hollanda ve Fransa yer almaktadır. AB dışında ise Birleşik Krallık, Irak ve ABD dikkat çeken pazarlardır. Hazır giyim ithalatında ise Çin ve Bangladeş ilk sıralarda yer almaktadır.

Tablo 7. En Fazla Hazır Giyim İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

İhracat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
Almanya	2.694	3.084	3.243
İspanya	2.007	2.691	2.538
Birleşik Krallık	1.767	1.991	1.960
Hollanda	1.148	1.429	1.638
Fransa	671	877	1.005
ABD	548	691	823

İtalya	487	580	694
Irak	492	511	482
Danimarka	380	441	481
İsrail	316	464	466
Ukrayna	150	203	429
Polonya	284	363	357
Rusya	214	274	338
Yıl Toplamı	14.988	18.300	19.476

Kaynak: ITC Trademap

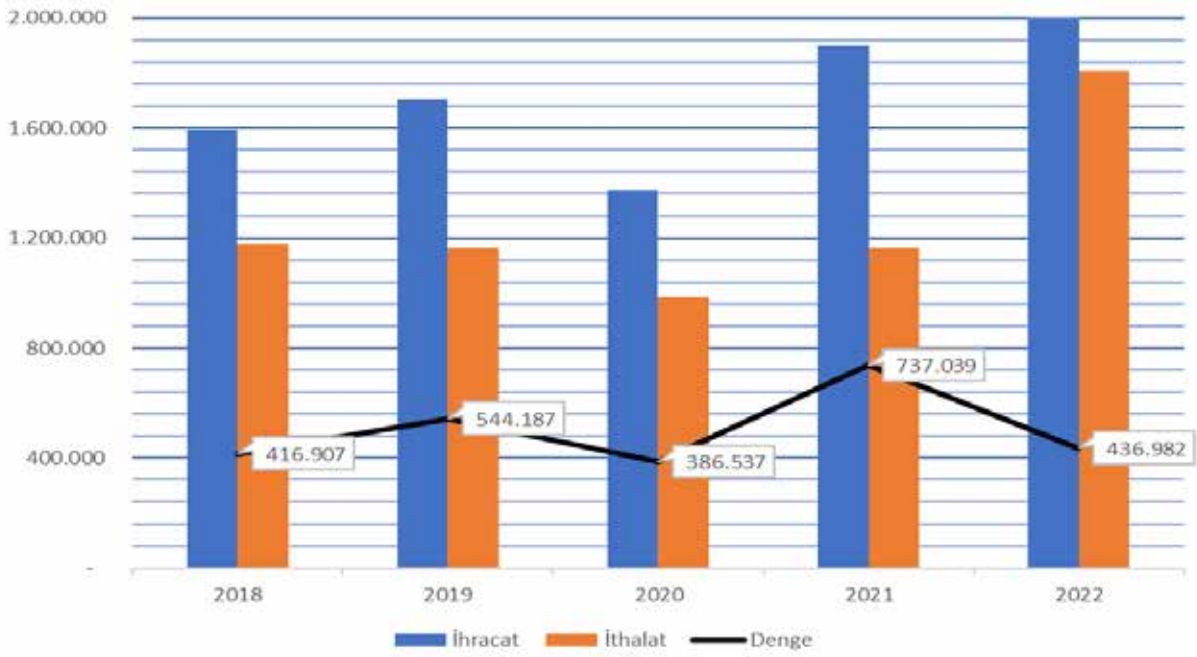
Tablo 8. En Fazla Hazır Giyim İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

İthalat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
Çin	255	290	478
Bangladeş	223	191	382
İtalya	97	116	174
Gürcistan	82	129	160
Mısır	76	71	126
İspanya	69	102	124
Vietnam	67	73	121
Yıl Toplamı	1.293	1.500	2.375

Kaynak: ITC Trademap

Deri ve deri ürünleri sektörü ithalatının ve ihracatının 2018-2022 yılları arasındaki değişimi Şekil 20’de yer almaktadır. 2022 yılında deri ve deri ürünleri sektöründe 2,25 milyar dolarlık rekor ihracata karşılık 1,81 milyar dolar ithalat yapılmış, 0,44 milyar dolarlık dış ticaret fazlası verilmiştir. Ürün bazlı dağılıma yönelik ayrıntılı bilgi Şekil 21’de verilmektedir.

Şekil 20. Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Dış Ticareti (Dolar)

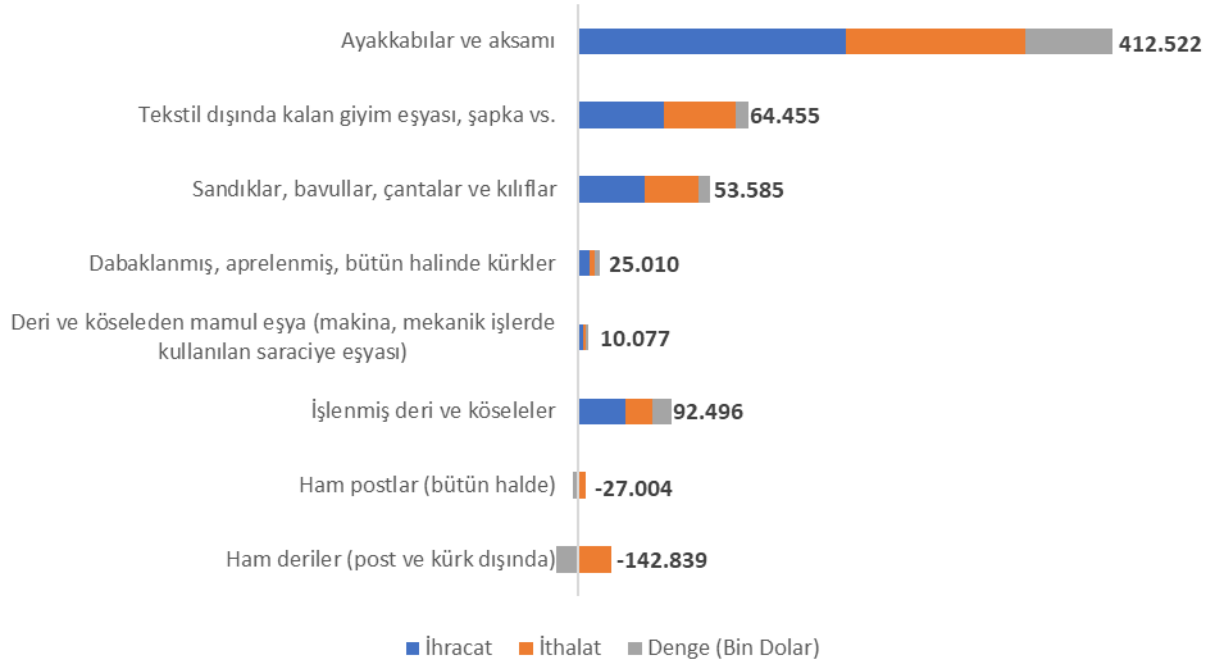
Kaynak: ITC Trademap

Son yıllarda küresel ekonomiye yönelik yaşanan şoklar ve iklim değişikliği gibi daha uzun vadeli küresel zorluklar, gelişmiş uluslararası iş birliğine duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. Aynı zamanda, jeopolitik gerilimler (Rusya ve Ukrayna arasında süregelen durumun belirsiz seyri) ihracatı engellemiştir.

2022 yılındaki zayıf küresel büyümenin ardından 2023 için yılında iyileşme işaretlerinin bulunduğu gözlemlenmektedir. 2022 yılı boyunca hem gelişmiş hem de yükselen piyasa ekonomilerinde küresel büyüme önemli ölçüde yavaşlamıştır. Rusya-Ukrayna savaşının ardından enerji fiyatlarındaki büyük artış, 2021 yılında hâlihazırda oldukça yüksek seyreden oranlara ek olarak, neredeyse tüm ülkelerde enflasyonu önemli ölçüde yükseltmiş ve hane halkı net gelirlerinde düşümlere neden olmuştur. Tüm bunlara rağmen deri ve deri ürünleri sektörü ihracatında artış yaşanarak 2022 yılında rekor kırmıştır.

Sektör, ham deri ihtiyacının yaklaşık %70'ini ithalat yoluyla temin etmektedir. Küçükbaş ve büyükbaş ayrımı yapıldığında ise bu oran küçükbaşta %75, büyükbaşta %40 civarındadır. Türkiye küçükbaş hayvan derisinde (ham, tabaklanmış ya da ara kurutmalı koyun/kuzu derisi), Çin ve İtalya'nın ardından dünyanın 3'üncü büyük ithalatçısı konumundadır.

Şekil 21. Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Ürün Bazlı Dış Ticareti (Bin Dolar, 2022)

Kaynak: TÜİK

Deri ürünleri sektörü ihracatının ve ithalatının ağırlıklı olarak yapıldığı ülkeler Tablo 9 ve 10'da yer almaktadır. Buna göre; deri ürünleri sektörü ihracatında Almanya, Rusya, İtalya ve ABD ilk sıralarda yer almaktadır. İthalatında ise Çin, İtalya, Vietnam ve Endonezya ilk sıralarda yer almaktadır. Deri sektörü denildiğinde bugüne kadar ilk akla Rusya gelmesine rağmen son yıllarda yaşanan gelişmelerden sonra, sektör pazar çeşitlendirmesine gitmiş, oluşan bu yeni durum neticesinde Türkiye deri sektörü ihracatının %40'ını AB'ye yapar hale gelmiştir.

Küresel tedarik zincirinin bir parçası olmak sağladığı ticaret kazançlarının yanında yüksek karbon emisyonu, su ve hava kirliliği, toprak bozulması ve biyolojik çeşitlilik kaybı gibi çevresel sonuçlar da doğurmuştur. Küresel tedarik zincirine katılımında en yüksek artış, yüksek teknoloji ürünlerde gerçekleşmiştir. Dünyada deri ve deri ürünleri sektöründe ise küresel tedarik zincirlerine katılımında önemli bir büyüme yaşanmadığı görülmektedir.

Tablo 9. En Fazla Deri ve Deri Ürünleri İhracatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

İhracat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
Almanya	112	143	178
İtalya	80	111	160
Rusya	96	133	150
ABD	46	101	122
Birleşik Krallık	56	84	92
Ukrayna	16	24	90

İspanya	85	92	85
Irak	74	85	80
Fransa	55	69	76
Hollanda	44	56	70
Romanya	44	55	67
İsrail	30	47	55
Yıl Toplamı	1.372	1.901	2.247

Kaynak: ITC Trademap

Tablo 10. En Fazla Deri ve Deri Ürünleri İthalatı Yapılan Ülkeler ve Değerleri (Milyon Dolar)

İthalat Yapılan Ülke	2020	2021	2022
Çin	198	245	409
İtalya	189	243	355
Vietnam	137	146	242
Endonezya	50	50	97
Fransa	26	38	60
Hindistan	23	26	46
Portekiz	33	39	44
Yıl Toplamı	986	1.164	1.810

Kaynak: ITC Trademap

1.14. Sektörlerin Maliyet Bileşenleri

Pandemi öncesi dönemden bu yana seviyesi giderek artan korumacı eğilimler, stratejik sektörlerle dönük teşvikler ve ithalat kısıtlamaları, fikri/sınai mülkiyet haklarının korunması gibi ticaret ve sanayi politikalarının etkin kullanılması sonucunda küresel ticarete daralma eğilimi ortaya çıkmıştır. Gelişmiş ülke ekonomileri ve gelişen piyasalar arasında mevcut ayrışmanın ortadan kalkarak ticaret ve sanayi politikalarında iş birliğinin sağlanması faydalı olacaktır.

Dünya ticaretinde iklim değişikliği kaynaklı arz yönlü risklerin ağırlığı ve ekonomide yeşil dönüşümün ilave maliyeti kalıcı değişimleri beraberinde getirecektir. 11 Aralık 2019 tarihinde açıklanan *Avrupa Yeşil Mutabakatı*, AB tek pazarının oluşturulmasından bu yana AB'nin gerçekleştirdiği en büyük girişimdir. *Avrupa Yeşil Mutabakatının* içerdiği hususlardan Türkiye'nin ticareti ekseninde uyum sağlaması gereken önceliklerinden birisi de sınırda karbon düzenlemesi mekanizmasıdır. Sınırda karbon düzenlemesi mekanizmasının, uzun dönemde THD sektörlerini de kapsayacağı öngörülmektedir. Bu çerçevede önümüzdeki dönemde AB'ye

ihracat yapan firmaların, sınırda karbon düzenleme mekanizması kanalıyla ek maliyetlere, idari yükümlülüklerle maruz kalacağı görülmektedir.

Türkiye’de THD sektörleri; enerji maliyetlerinden, pamuk ve petrol türevi ürünler gibi emtia fiyatlarından etkilenmektedir. Artan emtia fiyatlarıyla, üretim maliyetleri ve taşımacılık giderleri artmaktadır. THD sektörleri doğal elyaf ve deri temini konusunda atılacak adımlara ihtiyaç duymakta, üretimin çevreye etki boyutu tüm yönleriyle irdelenmektedir.

Diğer tekstil işletmelerine kıyasla boya terbiye işletmelerinde; boyarmadde ve kimyasal madde giderleri, maliyet içinde ilk sırada yer almaktadır. Boya terbiye işletmelerinde; enerji giderlerinin maliyetler içindeki payı, tekstil sektörü geneline ve hazır giyim, deri ve deri ürünleri sektörlerine kıyasla yüksektir. Hazır giyim sektöründe ana madde maliyeti kumaş üzerinde, deri ve deri ürünleri sektöründe ise ham ve işlenmiş deri üzerinde yoğunlaşmaktadır.

1.15. Sektörlerin Gelecek Projeksiyonu

Tedarik zincirlerinin kısaltılması ve çeşitlendirilmesi olmak üzere iki ana eğilim ön plana çıkmıştır. Belirli merkezlere bağımlılığın azaltılması ve arz güvenliğinin sağlanması amacıyla firmaların giderek daha az sayıda ve farklı bölgelerde konumlanmış iş birimleri ile çalışacağı öngörülerek, tedarik zincirlerinin en azından bir bölümünün yakın coğrafyalara kaydırılmasının olası riskleri dağıtmada etkili olacağı görüşü son dönemde ağırlık kazanmıştır.

Değer zincirinin karmaşıklığı ışığında, tekstil ürünlerinin döngüsellğe uygun olması, ikincil hammaddelerin kullanımı, tehlikeli kimyasalların varlığı ile mücadele, işletme ve şahsi tüketicileri güçlendirerek sürdürülebilir tekstilleri seçmeleri, yeniden kullanım ve onarım hizmetlerine kolayca erişmek de dâhil olmak üzere; yeni sürdürülebilir ürün çerçevesinin tekstil ürünlerine uygulanması, tekstil atıklarının ayrı toplanması/sınıflandırılması/yeniden kullanımı/geri dönüşümü öne çıkan başlıklardır.

Dijitalleşme ile yeni iş modellerinin benimsenmesi, daha karmaşık uluslararası ticaret işlemlerine ve politika sorunlarına yol açmıştır. Dijitalleşen dünyada, veri akışlarıyla ilgili olarak ülkeler arasında farklı düzenlemeler, ticaret politikası için yeni sorunların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

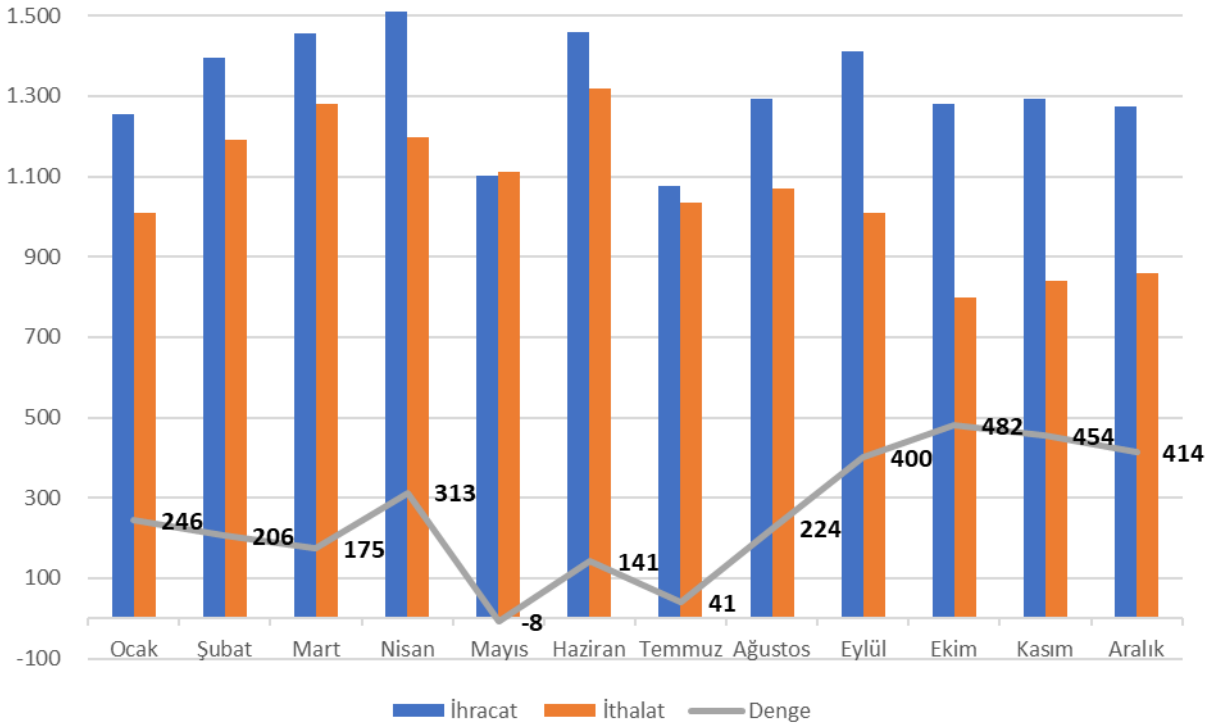
2. SONUÇ VE DEĞERLENDİRMELER

2.1. Son Dönemde Sektörlerin İhracat ve İthalat Değerlendirmesi

THD sektörleri ihracatında 2022 yılının ilk 3 aylık döneminde değer bazında, 2021 yılının aynı dönemine kıyasla **tekstilde** %7,5; **hazır giyimde** %17,92 ve **deri ve deri ürünlerinde** %27,85 oranlarında artış yaşanmıştır.

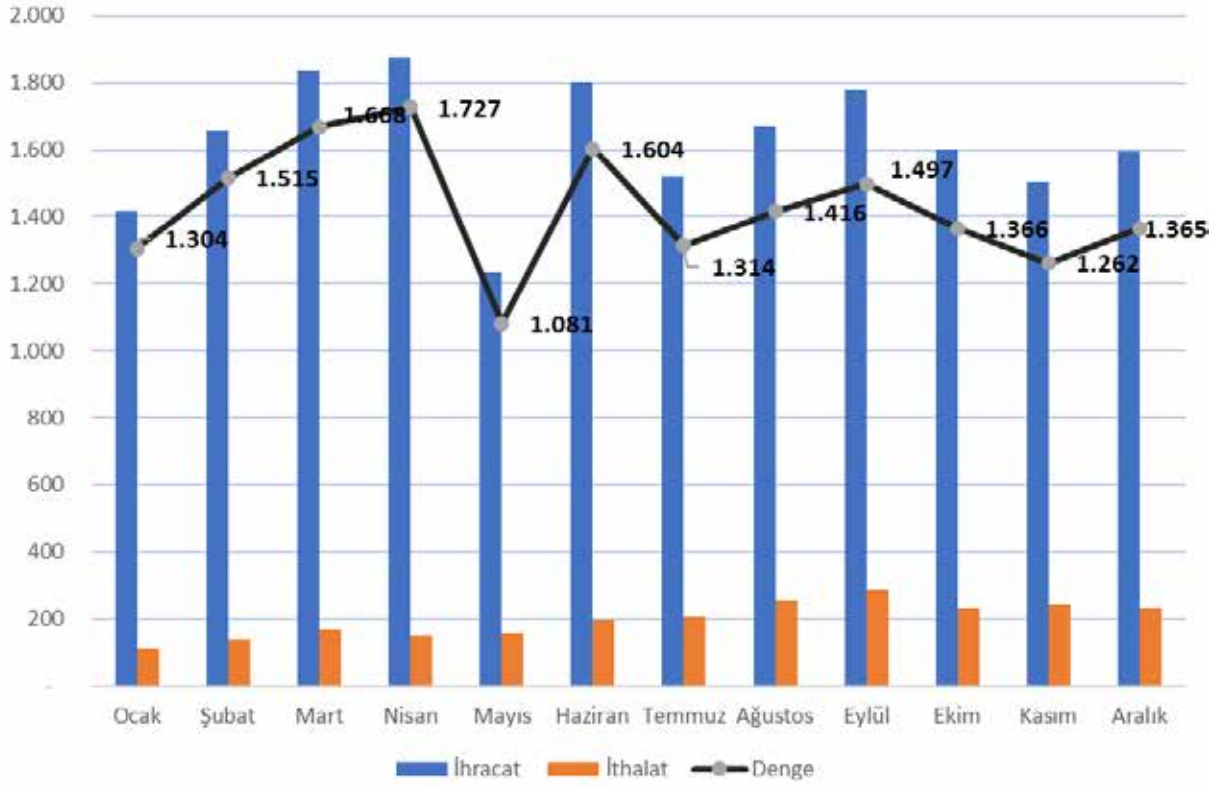
2022 yılı THD sektörlerinin aylık bazda dış ticaret değerleri Şekil 22, 23 ve 24'te belirtilmektedir.

Şekil 22. Aylar İtibarıyla Tekstil Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)

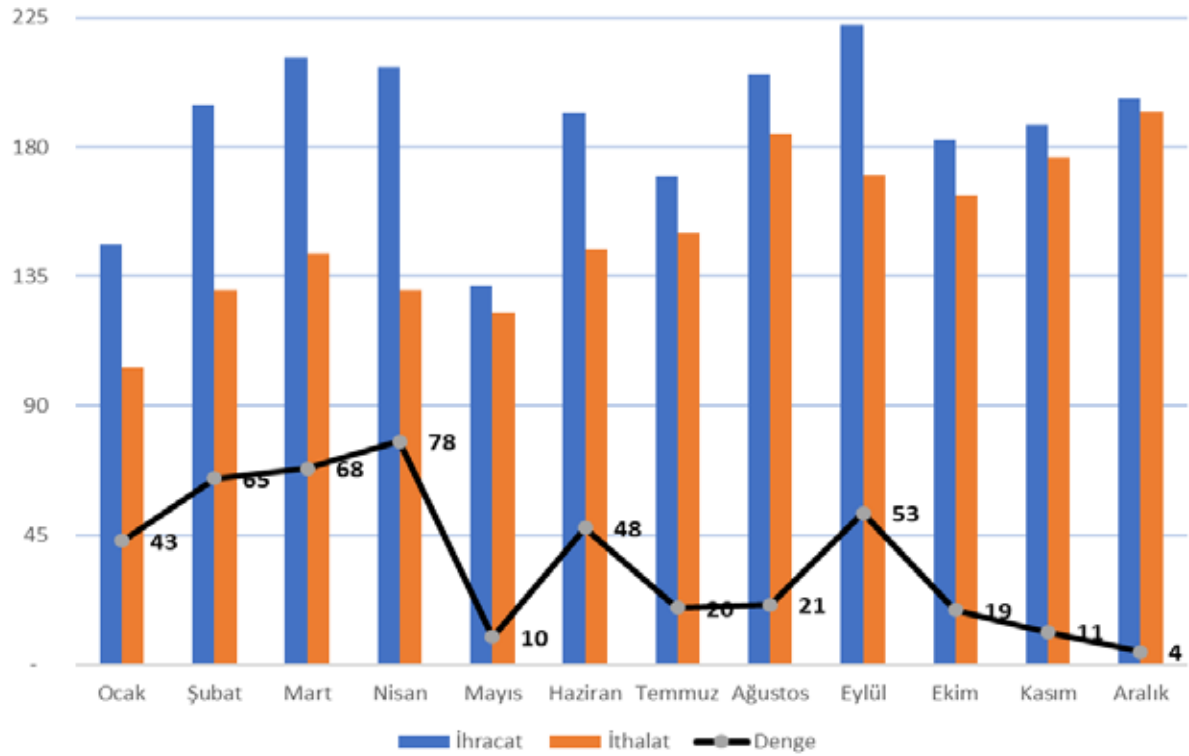
Kaynak: ITC Trademap

Şekil 23. Aylar İtibarıyla Hazır Giyim Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

Şekil 24. Aylar İtibarıyla Deri ve Deri Ürünleri Sektörü Dış Ticareti (Milyon Dolar, 2022)

Kaynak: ITC Trademap

2.2. Son Dönemde Sektörlere İlişkin Dünyadaki ve Türkiye'deki Gelişmeler

2014 yılında küresel ekonomideki yavaşlamanın da etkisiyle Türkiye toplam ihracatının yıllık büyümeye katkısı görece olarak azalmıştır. 2015 yılında küresel para politikalarındaki gelişmeler, jeopolitik gelişmeler, Suriye iç savaşı ve dış talepteki kırılgan seyir toparlanma süreci üzerinde riskler oluşturmaya devam etmiştir. 2014 yılı başında Ukrayna'da yaşanan iç çatışma ve krizin bir tarafı olan Rusya'nın ekonomik olarak negatif etkilenmesi, 2015 yılında emtia fiyatlarında yaşanan düşüş, Rublenin değer kaybının ardından gelen uçak krizi (2015 Kasım), Türkiye'den Rusya'ya yapılan ihracatı olumsuz etkilemiş, Ukrayna pazarında da benzer doğrultuda kayıplar yaşanmıştır. Rusya pazarında yaşanan bu gelişmeler sebebiyle deri ürünleri sektörü 2015 yılında pazar çeşitlendirmesine gitmek üzere ticari heyetler bazında yoğun çalışmalar gerçekleştirmiştir. Geleneksel Rusya pazarına alternatif rotalar belirlenmiş, farklı coğrafyalar mercek altına alınmıştır.

Artan jeopolitik istikrarsızlıklar, pandemi süreci, iklim krizi ve enerji fiyatlarındaki artış, uzun vadeli sürdürülebilir büyüme gündemini güçlendirme ihtiyacını arttırmaktadır. Dijital ve yeşil dönüşüm ile birlikte sürdürülebilir, esnek ve kapsayıcı bir ekonomik modele geçiş; iddialı yatırım ve reformların uygulanmasına ihtiyaç olduğunu göstermektedir.

THD sektörleri Türkiye ekonomisinde gerek üretim değerleri ve ihracat potansiyelleri gerekse istihdama katkıları itibarıyla önemli yer tutmaktadır. Sektör ürün kalitesi ve trendleri belirleme gücüne sahip tasarımları ve yüksek teknolojisi ile dünyada çok özel bir yere sahiptir. GSYH içindeki payı ve yerli girdi kullanımı gibi parametrelerde Türkiye'de ilk sıralarda ve global pazarlarda da üst sıralarda yer almaktadır.

THD sektörleri yoğun işgücü gerektiren sektörlerdir. Bu yönüyle sektörlerdeki büyüme, işsizlik oranını düşürmekte, cinsiyet eşitliği ve kadın istihdamı açısından önemli rol oynamaktadır. Sektörlerin toplamı imalat sanayi istihdamının %29'na karşılık gelmektedir. Hazır giyim sektöründe çalışanların %53'ü kadındır. İmalat sanayide çalışan kadınların %31'i hazır giyim sektöründe istihdam edilmektedir.

THD sektörleri, dış ticaret açığının dengelenmesinde ülke ekonomisinin önemli dayanağıdır. Sektörlerin toplam ihracatı 2022 yılında 36,4 milyar dolar olarak gerçekleşmiş ve toplam ülke ihracatının yaklaşık %15'ini oluşturmuştur. Türkiye'nin 16,2 milyar dolar olan 2021 yılı tekstil ihracatı, 2022 yılında bir önceki yıla göre %2,25 oranında azalarak 15,8 milyar dolar olarak gerçekleşirken dünya tekstil ihracatından aldığı %4 lük pay ile ülke bazlı sıralamada 4'üncü büyük ihracatçı konumundadır. 2022 yılı hazır giyim sektörü ihracatı ise 2021 yılına göre %6,4 oranında artarak 19,5 milyar dolar seviyesine yükselerek dünya pazarından aldığı %3,5 pay ile dünyanın 6'ncı büyük hazır giyim ihracatçısı konumundadır. Deri ve deri mamulleri sektörü ihracatı ise 2022 yılında %18,2 oranında artarak 2,25 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. Türkiye bu sektörde %0,72 paya sahip olup ülke bazlı sıralamada 19'uncu ihracatçı konumundadır.

Bir ülkenin sanayileşme sürecinde THD sektörleri önemli rol oynamaktadır. Sektörlerdeki yatırımlar, üretim süreçlerini geliştirmek ve verimliliği artırmak için yeni teknolojilerin

kullanımını teşvik etmektedir. Otomasyon, robotik sistemler ve dijitalleşme gibi ileri teknolojilerin ülke ekonomisine ana giriş kapılarından biri tekstil ve hazır giyim sektörleridir.

Pandemi sürecinde artan dijitalleşme THD sektörlerinde yenilikleri de beraberinde getirmiştir. Doğal vücut hareketlerinden elektrik üretebilen giyilebilir kumaşlar üzerinde çalışılmaktadır. İplik kaplama, daldırma kaplama ve serigrafi gibi yerleşik yöntemler, tekstil malzemelerini enerji üreten tekstillere dönüştürebilme imkânı sunmaktadır. Enerji üreten tekstiller, düşük güçlü elektronikleri çalıştırmak için elektrik üretebilmektedirler. Bu sayede uzaktan sağlık izlemesine küresel geçişin desteklenebileceği değerlendirilmektedir.

Sektörlerin sürdürülebilir kalkınmasında çevre kilit noktada yer almaktadır. Artan sera gazı emisyonları sebebiyle oluşan iklim değişikliği konusu gündemden düşmemektedir. Pamuk, yün, viskon gibi biyobazlı liflerin, sentetik liflerden çok daha sürdürülebilir olduğunu iddia eden bir çalışma, *Döngüsel Ekonomi ve Kaynak Kullanımına İlişkin Avrupa Merkezi*'nce yayınlanmıştır. Çalışma kapsamında çevreye etkileri açısından, biyobazlı liflerin polyester gibi sentetik liflerden çok daha avantajlı olduğu belirtilmiş, tarım ve hayvancılık faaliyetleri nedeniyle çevreye olan etkileri üzerinde de durulmuştur.

Tekstil ve hazır giyim sektörü Ar-Ge faaliyetlerinde daha büyük gelişmelere açık olup özellikle son yıllarda ekolojik tekstil ürünleri ile teknik tekstil ürünleri konusundaki gelişmeler ve yenilikler işletmelere ciddi değerler kazandırmaktadır. *AB Yeşil Mutabakatına* uyum için tekstil ve hazır giyim sektöründe enerji tasarrufu sağlayan, çevre dostu teknolojilerin kullanılması ve iklim değişikliğine uyum sağlayacak projelerin desteklenmesi, sektörün en büyük pazarı olan AB için büyük önem taşımaktadır.

Giysilerin çevreye etkilerini azaltmanın bir yolu da giysinin kullanım ömrünü artırmaktır. *Yünlü Bir Giysinin Çevre Etkisinin, Üretim ve Kullanım Açısından Değerlendirilmesi* başlıklı çalışma, International Journal of Life Cycle Assessment'da yayınlanmıştır. Çalışma kapsamında, giysinin (yün karışımı süveter) iyi bir kullanım ve bakım ile çevreye etkisinin ne ölçüde değişebileceği belirlenmeye çalışılmıştır. Bulgular, giysi kullanım ömrünün, çevre etkilerini belirlemede etkili faktör olduğunu göstermiştir (%66-90 arası bir oranda çevre etkilerinde azalma). Giysi kullanım ömrünün belirli bir standardın da üzerinde olduğu durumlarda (en az 109 kez giyilmesi) geçerli olan sonuca göre; geri dönüştürülmüş yün içeren bir süveter, yün içeren süveter karşılaştırması sonucunda, geri dönüştürülmüş yün içeren süveterin çevreye etkileri çok daha azdır. Bu çalışma hayvancılık, yünü işleme, giysinin kullanım aşaması, kullanım ömrünün sonu da dahil olmak üzere bir giysinin tüm yaşam aşamalarını dikkate almaktadır.

Uşak Üniversitesi Deri, Tekstil, Seramik Tasarım Uygulama ve Araştırma Merkezi, deri imalatı konusunda Uşak'ın öne çıkan firmalarıyla iş birliği protokolü imzalamış olup protokol çerçevesinde deri yüzey tasarımına yönelik koleksiyonlar hazırlanması, ortak sosyal sorumluluk projeleri geliştirilmesi ve deri aksesuar tasarımı çalışmaları yapılması planlanmaktadır.

İstanbul Kazlıçeşme'de yaklaşık 500 yıldır faaliyet göstermekte olan tabakhanelerin, sağlıklı bir alt yapıya sahip olup ileri teknolojiye geçebilmeleri için 1982 yılında kurulan İstanbul Deri Organize Sanayi Bölgesi, bugün 1.000 sanayi kuruluşuna ev sahipliği yapan ve 40 bin kişiye

istihdam sağlayan sanayi bölgesi haline gelmiştir. Günlük 36 bin metreküp kapasiteli atık su arıtma sistemine ek olarak arıtma çamurundan biyogaz elde etme ve çamur kurutma sistemleri ilave edilmiştir. Arıtma, doğal gaz, elektrik, temiz su, proses suyu ihtiyaçları ve pis su, yağmur suyu, kanalizasyon bağlantılarına ait çalışmalar bitmiştir. Böylece deri ve deri ürünleri sektörü muazzam üretim tesislerine ev sahipliği yapar hale gelmiştir.

Türkiye spor ayakkabı üretiminde de üs haline gelmektedir. Pandemiyle beraber öne çıkan spor giyim trendi sürerken, Türkiye spor ayakkabı üretiminde üs haline gelmektedir. Yerli markaların üretimleri yanında dünyaca ünlü markalar üretimlerini Türkiye’de yaptırmaktadır.

Tüm bunların yanında Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Konseyi üyeleri, geleneksel zanaatları, AB ve uluslararası düzeyde korumak için yeni bir düzenleme üzerinde anlaşmıştır. Yeni düzenleme hem AB’de ve hem de uluslararası alanda mücevher, tekstil, dantel gibi yerel olarak tanınan ürünlerin orijinal kalitesini ve geleneğini koruyarak, AB’deki farklı ulusal sistemler arasındaki boşluğu kapatmayı amaçlamaktadır. Düzenleme, coğrafi işaretlerin, önce ulusal düzeyde tescil edilmesini, ardından üreticilerin başvurularının AB Fikri Mülkiyet Ofisi tarafından incelenmesini öngörmektedir. Ulusal makamlar, piyasa kontrolleri yapacak ve yeni kurallar, çevrimiçi satın almalar için de geçerli olacaktır. Sertifika kuruluşlarının ayrıntılarını içeren halka açık bir dijital portal kurulacak olup mevzuatın önümüzdeki dönemde AB Resmî Gazetesinde yayımlanması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- 2023 Yılı Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) Ekonomik Görünüm Birinci Raporu (OECD Economic Outlook) İçin Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün Bilgi Notu
- TÜİK
- SGK Aylık İstatistik Bültenleri, İşyeri ve Sigortalılara Ait İstatistikler
- SGK Yıllık İstatistik Bültenleri, İllere Göre Dağılım
- TCMB Reel Sektör Verileri Kapasite Kullanım Oranı Raporları
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Ar-Ge ve Tasarım Merkezleri İstatistikleri
- Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Ulusal Enerji Denge Tabloları
- Türkiye İmalat Sanayiinin Yapısal Analizi (2015-2020 Dönemi)/Sanayi Genel Müdürlüğü
- Covid-19 Salgını Önlemlerinin Ekonomik Aktivite Üzerindeki Etkisinin Değerlendirilmesi OECD 2020 (Sanayi Genel Müdürlüğü Dijital Ekonomi Dairesi Özet Raporu)
- Towards a green, digital and resilient economy: our European Growth Model, Communication From The Commission To The European Parliament, The European Council, The Council, The European Economic And Social Committee And The Committee Of The Regions, Brussels, 2.3.2022
- Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Örgütü Dünya İmalat Sektörü İstatistikleri
- Türkiye Tekstil Sanayi İşverenleri Sendikası Tekstil İşveren Dergisi 444; 446; 451 ve 453'ncü Sayıları
- ITC Trademap
- Yıllık Uluslararası Tekstil Makineleri Sevkiyatı İstatistikleri (Annual International Textile Machinery Shipment Statistics, Released by International Textile Manufacturers Federation)
- OECD Data Gross Domestic Spending On Research And Development
- Ulusal Pamuk Konseyi Pamuk Sektör Raporları
- World Textile Information Network
- Türkiye İş Bankası İktisadi Araştırmalar Bölümü Sektör Raporları
- Ecotextile News (<https://www.ecotextile.com>)
- <https://europeansting.com>